

Општина Житиште
Општина Нова Црња
Општина Сечањ

**СТРАТЕГИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ПОГРАНИЧНИХ
ОПШТИНА НОВА ЦРЊА, СЕЧАЊ И ЖИТИШТЕ
ЗА ПЕРИОД 2024-2030.**

- НАЦРТ -

Житиште, децембар 2023.

Садржај

Листа скраћеница	...	2
1. Увод	...	3
2. Подаци о релевантним планским документима и правном оквиру	...	5
3. Опис постојећег стања	...	7
4. Дефинисање жељене промене	...	32
5. Дефинисање циљева	...	33
6. Идентификовање мера	...	37
7. Извештај о анализи мера	...	44
8. Идентификовање механизма за спровођење мера	...	47
9. Одређење начина оцене постигнутих резултата	...	48
10. Одређење начина извештавања о резултатима	...	49
11. Информације о резултатима спроведених консултација	...	50
12. Процена финансијских средстава	...	51
13. Процена финансијских ефеката реализације сваке од мера	...	52
14. Информација о прописима које би требало донети/изменити	...	52
15. Акциони план	...	53

Листа скраћеница

АПВ	- Аутономна покрајина Војводина
АПР	- Агенција за привредне регистре
ЕУ	- Европска унија
ЗЖС	- Заштита животне средине
ИПГ	- Индивидуално пољопривредно газдинство
ЈЛС	- Јединица локалне самоуправе
ЈКП	- Јавно комунално предузеће
КУД	- Културно-уметничко друштво
КЦ	- Културни центар
НВО	- Невладина(е) организација(е)
НСЗ	- Национална служба за запошљавање
ОИЕ	- Обновљиви извори енергије
ОСИ	- Особе са инвалидитетом
ОТО	- Општинске туристичке организације
ПСС	- Пољопривредна стручна служба
ПТД	- Пројектно-техничка документација
РЗС	- Републички завод за статистику
РС	- Република Србија
РСД	- Динар Републике Србије
СБО	- Средњобанатски округ

1. Увод

Полазна основа и референтни документи за израду Стратегија руралног развоја пограничних општина Нова Црња, Сечањ и Житиште 2024- 2030 (у даљем тексту: Стратегија) су законска решења из области пољопривреде, руралног и регионалног развоја, а такође и Планови развоја општина: Нова Црња, Сечањ и Житиште.

Међутим, и на нивоу ЕУ, политика руралног развоја добија на значају и уврштава се међу развојне приоритете ЕУ. У досадашњем периоду остваривања Заједничке аграрне политике развој руралних подручја традиционално се ослањао на пољопривредну производњу, као главног носиоца материјалног развоја. Након суштинских промена Заједничка аграрна политика се од политике подршке пољопривредној производњи, преусмерава према повећању квалитета производа, изазовима тржишта, коришћењу нових развојних могућности и очувању околине. Увођење руралног развоја је одговор на проблеме које су погодили сеоске заједнице, услед дотадашње политике подршке пољопривреди кроз подстицајне мере усмерене на подршку производњи, преко субвенција по количини произведене робе или по обрадивој површини. Спроведене реформе и увођење руралног развоја у шему подршке и финансирања, уз примену принципа одрживог развоја, стварају се услови за ренесансу руралног подручја и "сеоског начина живота" на територији ЕУ. Према критеријумима ОЕСД-а, руралним областима се сматрају оне средине у којима је густина насељености испод 150 становника по километру квадратном. У Србији ове области заузимају 85% територије у којима живи више од половине укупног становништва (55%), са просечном густином насељености од 63 становника по квадратном километру. Дугорочан тренд смањења броја становника у руралним областима заступљен је посебно на југу и истоку Србије, као и пограничним областима Баната, што је довело до дисбаланса у развоју између урбанизованих и руралних области. Последњих деценија тренд напуштања села је на забрињавајућем нивоу. Општине Нова Црња, Сечањ и Житиште су пограничне општине и налазе се на транзитној рути Републике Србије и Републике Румуније. Основна карактеристика ових општина је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економско-социјални проблеми. Општине не достижу ни 3/4 просека БДП/становнику у Србији.

Суочене са нагомиланим проблемима општине Нова Црња, Сечањ и Житиште су започеле процес њиховог решавања применом модела одрживог руралног развоја. Стратегија је седмогодишњи програмски документ и инструмент настао партиципативном анализом потенцијала и дефинисањем приоритета у сврху ефикаснијег и ефективнијег управљања развојем територије, а кроз смернице за развој приоритетних области: пољопривреде, туризма, предузетништва и инфраструктуре. Стратегија треба да омогући суочавање са најважнијим развојним изазовима, а који се не могу превазићи без покрајинске, националне и иностране подршке. Она треба да одреди предуслове за доследно и потпуно коришћење средства развојних иницијатива из локалних, покрајинских, републичких и/или европских извора, са циљем побољшања друштвено-економских показатеља развоја у ове три општине. Имплементација Стратегије треба да допринесе економском оснаживању овог руралног подручја, односно да обезбеди боље услове за живот и рад становништва на подручју ове три општине.

Стратегија је резултат мултисекторског приступа и пуне партиципације приватног, јавног и невладиног сектора. Залагањем свих актера у процесу израде и уобличавањем Стратегије, постављени су циљеви и приоритети развоја и дефинисан конкретан Акциони план за рурални развој ове три пограничне општине. Поред челника све три ЈЛС, у уобличавању идеје, која се накнадно форматизовала у облику Стратегије, од самог почетка активно је учествовао Регионални центар за друштвено-економски развој – Банат.

Значајни допринос у изради Стратегије јесу и претходно спроведени процеси на нивоу све три ЈЛС, којима је циљ био планско управљање развојем, што је резултирало и конкретним планским и развојним документима, међу којима су најзначајнији:

- План развоја општине Житиште за период 2022-2030
- Средњорочни план општине Житиште 2023-2025
- Секторски план руралног развоја општине Житиште за период 2012-2022
- План развоја општине Сечањ 2022-2030
- Средњорочни план развоја општине Сечањ 2023-2025
- План развоја општине Нова Црња за период 2023-2030

Општине Нова Црња, Сечањ и Житиште, поведене претходним искуствима, своје активности реализују вођени дефинисаним циљевима из горе наведених докумената, а овај плански документ заснован је на процесу планирања и имплементацији реално могућих пројеката. Мере дефинисане у оквиру ове Стратегије теже унапређењу руралног развоја подржавајући разноликост руралне економије и стремећи подизању квалитета живота у руралним подручјима. Разноликост у руралној економији укључује активности за покретање и развој сеоског и еко-туризма и повезаних послова, оживљавање и комерцијализацију локалних заната и пружање нових услуга на основу постојећих.

Сам процес израде Стратегије подразумевао је учешће широког круга заинтересованих страна, како организација из јавног сектора, тако и најзначајнијих привредних субјеката који послују на територијама општина Нова Црња, Сечањ и Житиште. Овом кругу су се прикључили и представници цивилног сектора, као и само грађани као појединци.

Ова Стратегија представља документ који треба да пружи смернице и обезбеди континуирани рурални развој овог подручја. Фокусиран је на одрживи развој друштвене заједнице и њено функционисање у руралним областима. Стратегија се у потпуности наслања на већ постојеће процесе поштујући хијерархијски више планске документе.

2. Подаци о релевантним планским документима и правном оквиру

Стратегија своје утемељење налази у позитивним законским прописима, пре свих, дефинисаним у:

- **Закону о пољопривреди и руралном развоју** („Службени гласник РС”, број 41/09, 10/13 – др. закон, 101/16, 67/21 – др. закон и 114/21), којим се уређују: циљеви пољопривредне политике и политике руралног развоја, као и начин њиховог остваривања. Пољопривредна политика и политика руралног развоја Републике Србије обухвата мере и активности које предузимају надлежни органи, у циљу: 1) раста производње и стабилности дохотка произвођача; 2) раста конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко-технолошког унапређења сектора пољопривреде; 3) одрживог управљања ресурсима и заштите животне средине; 4) унапређења квалитета живота у руралним подручјима и смањења сиромаштва; и 5) ефикасног управљања јавним политикама и унапређења институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина.
- **Закону о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју** („Службени гласник РС”, број 10/13, 142/2014, 103/2015, 101/2016, 35/2023 и 92/2023), који, између осталог, уређује врсте подстицаја, начин коришћења подстицаја, као и услове за остваривање права на подстицаје у пољопривреди и руралном развоју, и као такав представља основу за доношење програма подстицаја на локалном нивоу. Чланом 13. Закона прописано је да органи аутономне покрајине и ЈЛС могу да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике као и мере политике руралног развоја, и да за те намене обезбеђују средства у својим буџетима.
- **Закону о регионалном развоју** („Службени гласник РС”, број 51/09, 30/10 и 89/15 – др. закон), који, између осталог, регулише разврставање региона и јединица локалних самоуправа према степену развијености; као и мере, подстицаје и извори финансирања за спровођење мера регионалног развоја. у Члану 2 се прецизирају циљеви подстицања регионалног развоја, између којих и: Смањење регионалних и унутар-регионалних диспаритета, у степену друштвено економског развоја и услова живота, са нагласком на подстицање развоја недовољно развијених, девастираних индустријских и руралних подручја.
- **Закону о туризму** („Службени гласник РС”, број 17/19), којим се, између осталог, уређују услови и начин планирања и развоја туризма; као и услуге у туризму. Тако се нпр. у Члану 11. наводи да је „Програм развоја туристичког производа плански документ којим се ближе одређује развој туристичких производа од посебног значаја утврђених Стратегијом, и то: ... манифестације и други догађаји, рурални туризам, транзитни туризам, ...“
- **Закону о планском систему Републике Србије** („Службени гласник РС”, бр. 30/18), којим се уређује плански систем РС, односно управљање системом јавних политика и средњорочно планирање, врсте и садржина планских докумената које у складу са својим надлежностима предлажу, усвајају и спроводе сви учесници у планском систему, међусобна усклађеност планских докумената, поступак утврђивања и спровођења јавних политика и обавеза извештавања о спровођењу планских докумената, као и сходна примена обавезе спровођења анализе ефеката на прописе и на вредновање учинака тих прописа. Од

посебног значаја су Члан 11, Члан 12 и Члан 13, који, редом, дефинишу појам, врсте и садржину Стратегије.

- **Уредби о структури, методологији израде, начину усклађивања развојних докумената, начину спровођења јавне расправе, као и начину и роковима излагања на јавни увид развојних докумената регионалног развоја** ("Службени гласник РС", број 15/2011), у којој се „ближе уређује структура, методологија израде, начин усклађивања развојних докумената, начин спровођења јавне расправе, као и начин и рокови излагања на јавни увид развојних докумената регионалног развоја“. У Члану 8, 9, 10 и 11 се прописује организација процеса израде развојних докумената, кроз три фазе: припремни, стратешки и оперативни део.
- **Уредби о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика** („Службени гласник РС“, број. 8/19), према којој се „ближе уређује методологија управљања јавним политикама а нарочито обим, процес и контрола спровођења анализе ефеката приликом израде докумената јавних политика и прописа, као ...“. Од посебног значаја је Члан 55, који прописује обавезне делове садржаја стратегије као документа јавне политике.

Током израде Стратегије, у циљу усклађивања, пре свих, консултована су следећа планска документа:

- **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024.** („Службени гласник РС“, број 85/14), која представља основни и дугорочни стратешки документ, који дефинише циљеве, приоритете и оквире политичких и институционалних реформи у области пољопривреде и руралног развоја. Поред тога, овај документ дефинише оквир буџетске подршке, који недвосмислено одражава развојно опредељење нове Стратегије. Овим документом се одређују дугорочни правци развоја пољопривреде, и то: успостављање тржишне економије, повећање профитабилности пољопривреде Републике Србије, као и брига о развоју руралних области.
- **Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025.** („Службени гласник РС“, број 98/16), која између осталог, садржи мисију, визију и циљеве развоја туризма, избор приоритетних туристичких производа, предлог приоритетних туристичких дестинација, анализу утицаја на културно наслеђе и природна добра и предлог политике развоја туризма. Неки од циљева овог документа су: 1) одрживи економски, еколошки и социјални развој туризма у Републици Србији; као и 2) јачање конкурентности туристичке привреде и са њом повезаних делатности на домаћем и међународном тржишту.
- **План развоја АП Војводине 2023-2030. године** („Службени лист АП Војводине“, број 16/2023), који у оквиру свог развојног правца 1: Војводина, место високог животног стандарда, поставља ЦИЉ 3. Одрживи туризам у интеркултуралној Војводини, са чак 3 припадајуће мере. МЕРА 3.1. Развој приступачне и зелене туристичке инфраструктуре у Војводини, МЕРА 3.2. Подршка креирању и промоцији одрживе туристичке понуде (производа) и МЕРА 3.3. Успостављање концепта паметног туризма – унапређивање људских ресурса, управљање и дигитализација у туризму.
- **Планови развоја општине Нова Црња, општине Житиште и општине Сечањ, за период 2022-2030. године**, у којима су сви циљеви дефинисани тако да су усмерени у правцу руралног развоја, јер су и све три општине руралног карактера.

3. Опис постојећег стања

3.1. ПРОФИЛ ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

3.1.1. Административни и географски положај

Три суседне пограничне општине: Житиште, Нова Црња и Сечањ имају многе сличне и веома блиске карактеристике, пре свега у свом географском и административном положају. Све три општине се налазе у средњобанатском округу и гравитирају ка његовом седишту, Граду Зрењанину.

Географски гледано општина Житиште се налази између општине Нова Црња и Сечањ. Од ове три општине само општина Нова Црња није суседна са градом Зрењанином. Међутим, све три општине се са своје источне стране граниче са Румунијом, од којих Нова Црња и Сечањ имају активне граничне прелазе (међународни прелази Српска Црња и Јаша Томић). Својевремено, постојао је и гранични прелаз Међа, на територији општине Житиште.

Када се говори о субрегионалној организацији и повезаности са већим центрима, најудаљеније седиште међу ове три општине, од Зрењанина, је Нова Црња са 44 км, затим Сечањ са удаљеношћу од 33 км, а најближе је Житиште са свега 18 км удаљености.

Све три општине су изразито руралног карактера, са бројним насељеним местима.

3.1.2. Општи подаци о становништву

На територији општине Житиште, Нова Црња и Сечањ, према подацима за 2022. год. живи 32.103 становника. У све три општине приметан је пад броја становника у последњих 20 година. За општину Житиште овај пад је у односу на 2002. год. већи од 33%, док је за општине Нова Црња и Сечањ овај пад око 35%. Поред овог великог пада броја становника, демографску слику још више квари и повећање удела старије популације у укупном становништву.

Детаљнији увид у структуру становништва дат је посредством *Слике 3.1.*

Нова Црња

Житиште

Сечањ

Слика 3.1.

Становништво према старости и полу, у референтним општинама ¹

¹ Извор: РЗС. <https://popis2022.stat.gov.rs/sr-Cyrl/vizualizacije>

3.1.3. Карактеристике локалних самоуправа

По својој структури и облику организовања све три локалне самоуправе су крајем 50'тих и почетком 60'тих година препознате као административни центри, у чијим је надлежностима 29 насељених места (општина Житиште - 12 насељених места, општина Сечањ - 11 насељених места и општина Нова Црња - 6 насељених места). С обзиром на националну структуру становништва и на чињеницу да је Војводина мултикултурална средина са преко 25 националних/етничких заједница, све три општине имају више од једног језика у службеној употреби. У општинама Житиште и Сечањ у употреби су три језика (српски, мађарски и румунски), а у општини Нова Црња два (српски и мађарски), као и по два писма у свакој од њих (ћирилично и латинично) је у службеној употреби.

Организациона структура све три локалне самоуправе је јединствена и чине је: Скупштина општине, Председник општине, Општинско веће и Општинска управа. Скупштину чине одборници чије је број утврђен статутима општина.

Такође, извршни органи општина су: Председник општине и Општинско веће. Председник општине има заменика и помоћнике.

Општинске управе имају свог начелника и образоване су као јединствени органи који у својим саставима имају одељења у складу са одлукама о општинским управама, које у организационом смислу врше све послове из надлежности општина у складу са Законом о локалној самоуправи.

Законом о финансирању локалних самоуправа прописано је да се средства буџета обезбеђују из изворних и уступљених прихода, трансфера, примања по основу задуживања и других прихода и примања утврђених законом.

Табела 3.1: Кретање буџета општине Житиште у периоду 2015. до 2023. год.

Година	Планирани буџет (10 ⁶ РСД)	Реализован и буџет (10 ⁶ РСД)	Процењени број становника	Реализовани буџет <i>per capita</i> (РСД)
2015.	924,20	764,90	15.814	48.369
2016.	914,10	769,23	15.573	49.395
2017.	981,61	683,46	15.369	44.470
2018.	1.004,32	917,06	15.173	60.441
2019.	998,56	832,37	14.926	55.767
2020.	875,49	715,61	14.693	48.704
2021.	1.013,96	731,93	14.487	50.523
2022.	1.313,24	1.190,07	13.489	88.226
2023.*	1.102,45	754,00*	13.664	Н.д

Извор: Општинска управа општине Житиште и РЗС

Напомена: Вредност реализованог буџета у 2023. год. је за првих 9 месеци

*Стратегија руралног развоја пограничних општина Нова Црња, Сечањ и Житиште
за период 2024-2030.*

Табела 3.2: Кретање буџета општине Нова Црња у периоду 2015. до 2023. год.

Година	Планирани буџет (10 ⁶ РСД)	Реализован и буџет (10 ⁶ РСД)	Процењени број становника	Реализовани буџет <i>per capita</i> (РСД)
2015.	554	346	9.713	35.622
2016.	473	368	9.581	38.409
2017.	520	399	9.421	42.352
2018.	666	530	9.278	57.124
2019.	577	447	9.149	48.858
2020.	474	400	9.033	44.282
2021.	563	425	8.900	47.753
2022.	708	597	8.220	72.628
2023.	873	308*	8.147	Н.д

Извор: Општинска управа општине Нова Црња и РЗС

Напомена: Вредност реализованог буџета у 2023. год. је за првих 6 месеци

Табела 3.3: Кретање буџета општине Сечањ у периоду 2015. до 2023. год.

Година	Планирани буџет (10 ⁶ РСД)	Реализован и буџет (10 ⁶ РСД)	Процењени број становника	Реализовани буџет <i>per capita</i> (РСД)
2015.	511	465	12.419	37.443
2016.	487	474	12.210	38.821
2017.	542	504	12.021	41.927
2018.	684	569	11.825	48.118
2019.	706	625	11.642	53.685
2020.	604	509	11.444	44.477
2021.	827	803	11.226	71.530
2022.	950	835	10.615	78.662
2023.	915	512*	10.544	Н.д

Извор: Општинска управа општине Сечањ и РЗС

Напомена: Вредност реализованог буџета у 2023. год. је за првих 9 месеци

3.2. ЕКОНОМСКА СИТУАЦИЈА

Већ дужи низ година општине Житиште, Нова Црња и Сечањ се налазе међу јединицама локалних самоуправа које спадају у **трећу групу развијености** што значи да се на њиховим територијама остварује БДП у распону 60-80% од републичког просека.

Табела 3.4: Упосленост и кретање нето примања у периоду 2016-2022. год.. Нова Црња

Година	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Број запослених	2,162	2.185	2.185	2,239	2,231
Број незапослених	1,339	1,188	1.175	1,040	975
Просечна нето зарада (у РСД)	43,645	47,640	51.543	55,209	60,793
Разлика нето зараде у Општини и СБО (у РСД)	-3,108	-3,239	-3.720	-4,481	-5,603
Разлика нето зараде у Општини и АПВ (у РСД)	-3,450	-4,325	-5.643	-7,285	-10,443
Разлика нето зараде у Општини и РС (у РСД)	-6,005	-7,279	-8.530	-10,655	-14,140

Извор: Агенција за привредне регистре и РЗС

Табела 3.5: Упосленост и кретање нето примања у периоду 2018-2022. год.. Житиште

Година	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Број запослених	3,911	3,954	3,900	3,869	3,920
Број незапослених	1.478	1,370	1,456	1,643	1,484
Просечна нето зарада (у РСД)	43.415	46.632	50.431	54,746	61,004
Разлика нето зараде у Општини и СБО (у РСД)	-3,338	-4,247	-4,832	-4,944	-5,392
Разлика нето зараде у Општини и АПВ (у РСД)	-3,680	-5,333	-6,755	-7,748	-10,232
Разлика нето зараде у Општини и РС (у РСД)	-6,235	-8,287	-9,642	-11,118	-13,929

Извор: Агенција за привредне регистре и РЗС

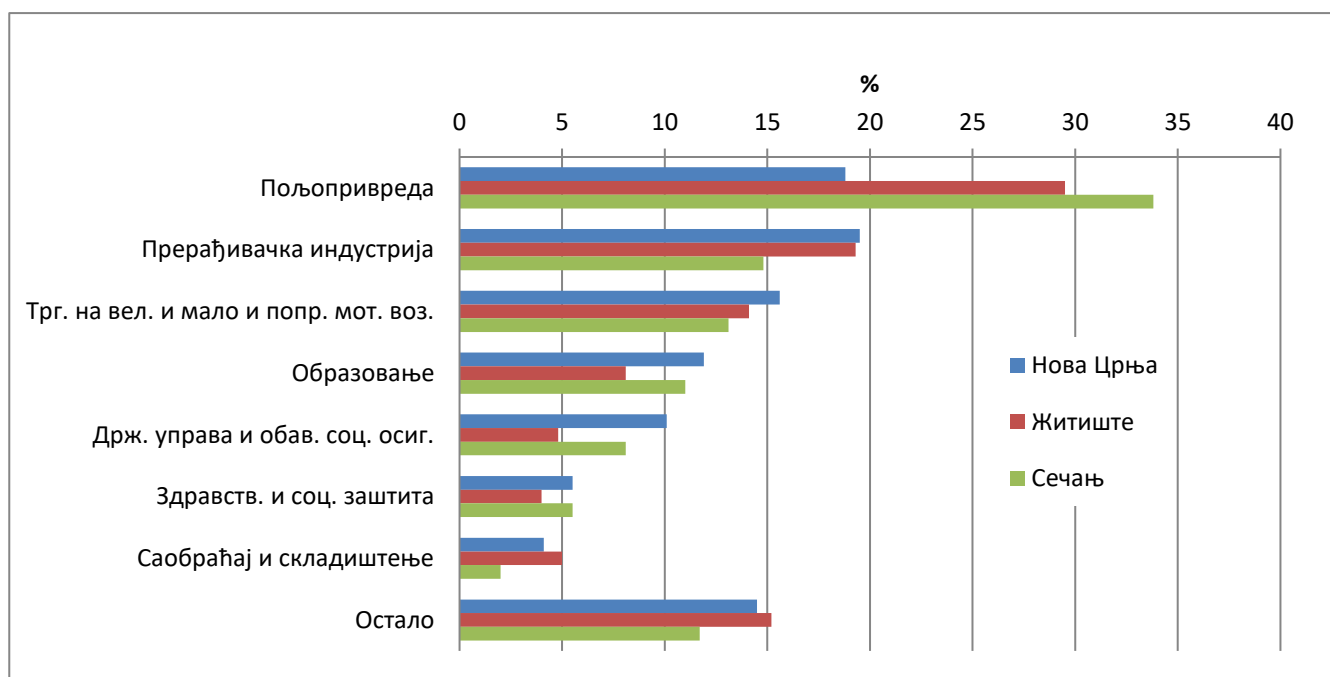
Табела 3.6: Упосленост и кретање нето примања у периоду 2018-2022. год. Сечањ

Година	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Број запослених	2.981	3.079	3.102	3,044	3,060
Број незапослених	1.544	1.366	1.319	1,440	1,238
Просечна нето зарада (у РСД)	43.073	46.396	50,304	53,773	59,542
Разлика нето зараде у Општини и СБО (у РСД)	-3,680	-4,483	-4,959	-5,917	-6,854
Разлика нето зараде у Општини и АПВ (у РСД)	-4,022	-5,569	-6,882	-8,721	-11,694
Разлика нето зараде у Општини и РС (у РСД)	-6,577	-8,523	-9,769	-12,091	-15,391

Извор: Агенција за привредне регистре и РЗС

По питању сектора делатности у којем је запослено становништво у три пограничне општине СБО, они показују сличне односе. Тако је према подацима за 2021. год. у просеку најзначајнији удео имала пољопривредна делатност (27,4%), као стална, али и додатна делатност, док је значајан удео имала и прерађивачка индустрија (17,9%). Према заступљености других привредних делатности значајан удео имају трговина на велико и мало и поправка моторних возила (14,3%), образовање (10,3%), државна управа и обавезно социјално осигурање (7,7%), као и здравствена и социјална заштита (5,0%), док је саобраћај и складиштење заступљено са 3,7%. Остале делатности су заступљене са појединачним уделом мањим од 3%.

На *Слици 3.2* дат је детаљни увид ангажованости у појединим делатностима, по општини.

Слика 3.2.

*Структура регистроване запослености у општинама Нова Црња, Житиште и Сечањ
(Извор: РЗС/НСЗ)*

Број регистрованих привредних субјеката је важан фактор који указује на економску снагу општине. Међутим, додатне варијабле су неопходне како би се добила шира слика. Тако нпр. кретање броја привредних друштава и предузетника може дати прецизне податке у вези са локалним циклусом економије. Различите фазе локалне економије се јасно оцртавају у процесу оснивања и затварања предузећа. Дугорочно стање баланса у нето броју нових привредних субјеката може да укаже на опадање/раст социо-економског развоја општине/региона.

На *Слици 3.3*, приказано је кретање броја привредних субјеката у општинама Нова Црња, Житиште и Сечањ.

Нова Црња

Житиште

Сечањ

Слика 3.3.

Кретање броја привредних друштава и предузетника у општинама Нова Црња, Житиште и Сечањ
(Извор: АПР)

3.2.1. Пољопривреда

Када се посматра пољопривреда, све три општине располажу са укупно 106.161 *ha* коришћеног пољопривреног земљишта, од којих оранице и баште заузимају близу 103.000 *ha*, што је око 97,2% од укупно коришћеног пољопривредног земљишта, које даје одличну основу за организацију ратарске пољопривредне производње. Све три општине поседују укупно 20.225 *ha* пољопривредног земљишта у државној својини.

Велика већина пољопривредног земљиште је у својини индивидуалних газдинстава и пољопривредних предузећа, од којих је велики број приватизован. Када говоримо о опремљености обрадивог земљишта, у свим општинама је приметна недовољна покривеност површина системима за наводњавање пољопривредних усева и вишегодишњих засада, што би **требао да буде фокус у наредном периоду.**

Упркос изузетно тешкој ситуацији у којој се налазе сеоске земљорадничке задруге, које у својини имају одређене површине пољопривредног земљишта, исте нису организоване у складу са потребама малих и средњих газдинстава те је неопходно подржати иницијативе за формирање задруга у срединама где не постоје или не функционишу. Иначе, земљорадничке задруге, као специфичан облик организовања пољопривредне производње представљају потенцијал за унапређење пољопривреде, рурални и локални економски развој и омогућавају смањење миграција из сеоских подручја.

Према подацима из 2022. год. на територији општина Нова Црња, Сечањ и Житиште регистровано је укупно 6.143 пољопривредна газдинства, која чине окосницу економског привређивања у овој области. Просечно коришћено пољопривредно земљиште по пољопривредном газдинству је 17,28 *ha*.

Поред ратарства као доминантног облика пољопривредне производње, све три општине имају своје карактеристичне гране пољопривреде које уз доминантну чине значајан привредни потенцијал. У општини Нова Црња је заступљено сточарство, где доминира узгој свиња, говеда и живине. У општини Сечањ доминантано је рибарство и воћарство, а по концентрацији живинарске производње општина Житиште је далеко изнад просека АП Војводине.

У односу на потенцијал поднебља воћњаци и виногради су заступљени у мањој мери. Тренутно највећу покривеност засадима воћа има општина Сечањ са преко 340 *ha*. Без обзира на недовољне произвођачке капацитете, на територијама општина послују предузећа која се баве производњом и/или прерадом воћа и поврћа којим снабдевају домаће и инострано тржиште. Најзначајније капацитете имају предузећа "Биостар" из Војвода Степе, „Фригло“ Сутјеска и Van Drunen Farms Европе из Банатског Карађорђевог.

У последњој деценији приметан је раст (али недовољан) индивидуалних пољопривредних газдинстава чији су носиоци млади, спремни да улажу у иновативне технике и технологије које доприносе остваривању већих приноса различитих пољопривредних култура. Њихова опремљеност се побољшава из године у годину, како сопственим средствима, тако и средствима различитих подстицајних програма. Свакако, не мање важна чињеница јесте и благ пораст бављења производњом у контролисаним условима (стакленици и пластеници), као и диверзификација са традиционалне ратарске производње на производњу ретког биља и зачина за које је пласман осигуран, а приходи стабилни уз потенцијал стварања додатне вредности производа.

Са порастом интересовања и интензивирања узгоја специфичних пољопривредних култура присутно је и неколико локалних иницијатива за изградњу складишних и прерађивачких капацитета чији су иницијатори мали произвођачи.

Трендови у области пољопривреде (едукације, стручна саветовања), као и праћење квалитета пољопривредног земљишта и пољопривредних производа у надлежности су Пољопривредне стручне службе у Зрењанину, која у оквиру редовних активности пружа стручне савете и информације о техничко-технолошким, комерцијално-тржишним, организационим и другим аспектима у циљу унапређења пољопривредне производње.

3.2.2. Туризам

С обзиром на релативно очувану животну средину и изузетне природне лепоте које красе ово подручје потенцијали за развој туризма су веома значајни. У прилог овој чињеници говоре и светски трендови растућег руралног туризма који заокупља све већу заинтересованост туриста. Као привредна грана туризам је недовољно развијен, али опредељеност општина да унапреде туристичку понуду, кроз развој туристичке супра и инфраструктуре је приметна у последњој деценији. Туристичком делатношћу у све три општине се баве туристичке организације, које самостално и уз подршку осталих јавних установа теже да туристичку понуду развијају у складу са дефинисаним циљевима и потребама идентификованих потенцијалних посетилаца/туриста. По питању дестинација постоји неколико атрактивних, а мање познатих туристичких дестинација, довољно специфичних и јединствених које својом лепотом и историјом привлаче туристе из разних делова Србије, па чак и суседних земаља.

У погледу афирмативних туристичких грана највећи потенцијал постоји у ловном и риболовном туризму, излетничком, културно-манifestационом, верском туризму, а све то заједно можемо сврстати у рурални туризам, као један од девет приоритетних српских туристичких производа који треба понудити међународном туристичком тржишту. Потенцијали су скривени у разноврсности етничке структуре која је вековима уназад створила шароликост традиције, језика, народне ношње, гастрономских специјалитета, обичаја, веровања. Управо ови фактори, уз доказано гостопримство мештана представљају основу будућег очувања и унапређења кроз развој руралног туризма.

Грађевинско наслеђе представља својеврсну градитељску баштину. То је безправно запостављен „капитал“ који може послужити дугорочном развоју туризма. Ту се пре свега мисли на верске објекте, присутне у скоро свим насељеним местима, градитељско наслеђе из времена Аустроугарске (стамбени објекти, индустријски објекти, путна, железничка и водна инфраструктура...). Од значајнијих потенцијалних туристичких објеката издвајају се: кућа Ђуре Јакшића - Спомен музеј у Српској Црњи, Дворац у Српској Црњи, Устава и преводница на Бегеју код Српског Итебеја, Капела Рогендорф у Банатском Двору и Дворац Даниел у Конаку. Поред њих ту су и бројне Српске православне цркве (Српска Црња, Радојево, Српски Итебеј, Међа, Јаша Томић, Шурјан, Јарковац и Неузина), као и Римокатоличка црква у Јаши Томић.

У природи становништва овог поднебља јесу потребе и традиција окупљања по основу различитих културно-уметничких, верских, спортских и других разлога, што за резултат има бројне догађаје, распоређене у различитим годишњим добима, а многе од њих имају и вишедецениску традицију. Неке од њих, са највећим туристичким значајем су Липарске вечери – Дани Ђуре Јакшића у Српској Црњи, „Пиле Фест“ у Житишту и „Тамишки дани“ у Сечњу, као и сеоске славе које се традиционално организују у свим насељеним местима.

Стил и традиција живљења на овим просторима у многоме је препознатљива и у специфичним кулинарским вештинама и различитим укусима који се традиционално промовишу организовањем на десетине локалних догађаја током којих локално становништво настоји да очува вековну традицију, али и допринесе развоју туризма кроз пораст броја посетилаца. Тако у Новој Црњи имамо локалну манифестацију „Перкелт од петла – на старински начин“, „Штрудлијаду“ у Српској Црњи, „Банатска тестијада“ у Српском Итебеју, „Тајне бакине кухиње“ у Торку, „Погачијада“ у Банатском Карађорђеву, „Босански лонац“ у Крајишнику и „Фестивал зимнице“ у Сечању.

У следећој табели дат је преглед календар одржавања традиционалних **кулинарских** манифестација у референтним општинама.

Табела 3.7: Календар традиционалних кулинарских манифестација у референтним општинама

R.br.	Општина	Насеље	Назив манифестације	Период одржавања
1.	Житиште	Нови Итебеј	Кобасицијада	фебруар
2.	Нова Црња	Нова Црња	Перклет од петла	април
3.	Житиште	Српски Итебеј	Тестијада	мај
4.	Сечањ	Бока	Банатска сиријада	мај
5.	Житиште	Честерег	Босански лонац	јул
6.	Житиште	Хетин	Кување пилећег паприкаша	јул
7.	Житиште	Равни Тополовац	Пасуљијада	август
8.	Житиште	Нови Итебеј	Перкелт од петла	август
9.	Житиште	Торак	Тајне бакине кухиње	август
10.	Житиште	Банатско Карађорђево	Погачијада	септембар
11.	Нова Црња	Српска Црња	Штрудлијада	септембар
12.	Сечањ	Крајишник	Босански лонац	септембар
13.	Сечањ	Сечањ	Јесење чаролије	септембар
14.	Сечањ	Јаша Томић	Тамишки котлић	септембар
15.	Сечањ	Јарковац	Крофнијада	септембар
16.	Житиште	Торда	Традиционално брање кукуруза	септембар
17.	Житиште	Равни Тополовац	Роштиљијада	септембар
18.	Житиште	Међа	Питијада	октобар
19.	Житиште	Банатски Двор	Тортијада	октобар
20.	Житиште	Честерег	Погачијада	октобар
21.	Нова Црња	Александрово	Куглофијада	октобар
22.	Нова Црња	Тоба	Сармијада	октобар
23.	Житиште	Торда	Божићни обичаји	децембар
24.	Житиште	Торак	Божићни обичаји	децембар

Извор: Три референтне општине

Путем **манифестационог туризма**, све три општине настоје да промовишу своје вредности.

Иначе, на овом подручју постоји велики потенцијал у виду бројних предуслова за развој **ловног и риболовног туризма**. Ловишта су једна од богатијих и опремљенијих у Војводини и шире, а традиција и препознатљивост појединих ловачких манифестација даје могућност за развој ове гране туризма. Са друге стране, подручје је релативно богато водним ресурсима, рекама, рибањацима и каналима погодним за риболов. Општи је утисак, а и чињеница да постојећи потенцијали нису ни приближно искоришћени у туристичке сврхе.

По питању **сеоског туризма**, постоје одређене претпоставке за његов развој. Пре свега, ту се мисли на могућност комбиновања здраве животне средине, шаролике домаће гастрономије и богатог културно-историјског и етнографског наслеђа. Међутим, за ово су неопходна велика средства, али и припрема домицилног становништва за промену основне делатности.

Када је реч о туризму, незаобилазно питање је и оно у вези са **смештајним капацитетима**. На територији три општине налази се свега шест јавних смештајних објеката скромних капацитета и опремљености, што представља значајан недостатак и има оправдану потребу за унапређењем. У ове објекте се убрајају ловачки домови у Новој Црњи, Војвода Степи, Хетину и Сечњу, хотел Црвени цвет у Сечњу, мотел Мркшићеви салаши у Српском Итебеју и мотел *Meat Trade* у Житишту, , ресторан са преноћиштем „Двор“ у Банатском Двору, мотел „Аурора“ у Јаши Томић. Дворац у Српској Црњи је један од квалитетнијих објеката за смештај и пружање угоститељских услуга, под заштитом је државе, а од скоро, објекат је дат на управљање Туристичкој организацији општине Нова Црња, која га претежно користи за организацију различитих туристичких и других догађаја. Ови подаци довољно говоре о тренутној туристичкој понуди и потреби за унапређењем, која се у релативно кратким временским роковима може развити кроз укључивање капацитета домицијалног становништва и категоризацију сеоског смештаја. Овај модел не захтева велика улагања и трошкове одржавања, могуће га је у релативно кратким роковима ставити у функцију, а уједно је и прикладан с обзиром на опредељеност за развој руралног (сеоског) туризма.

У контексту туристичке инфраструктуре ниједна од ове три општине се не може похвалити капацитетима за развој масовног туризма, али је чињеница да у свакој од њих постоји тенденција развоја ове привредне гране, усклађена са природним ресурсима из окружења.

Постојећа **инфраструктура** је прилично скромна, а од квалитетнијих садржаја који би се могли искористити у туристичке сврхе свакако су отворени базени у Српској Црњи, отворени и затворени објекти спортске рекреације на подручју све три општине, опремљено купалиште „Мамузе“ у Сечњу на обали реке Тамиш.

Поред свега наведеног, постоји и неколико иницијатива за изградњу додатних (већих) садржаја попут, термалне бање у Српској Црњи, спортског еко кампа са бунгаловима такође у Српској Црњи, за које је за сада израђена пројектно-техничка и планска документација, затим спортско-рекреативне зоне у Сечњу за коју постоји и техничка документација за опремање туристичке целине и изградњу мултифункционалне спортске хале и Кампа на Тамишу. Овакви садржаји би ову средину поставили на туристичку мапу и постали би интересантни цикл туристима, ловцима, риболовцима, камперима, љубитељима природе и спортских активности.

3.3. ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ

3.3.1. Образовање

За образовање предшколског нивоа, у општини Житиште и Сечањ надлежне су предшколске установе које покривају сва насељена места ове две општине. Своју делатност обављају у условима и карактеристикама неразвијене општине велике разуђености, вишенационалног и конфесионог састава становништва и са изразито негативном стопом природног прираштаја. Укупан број деце обухваћене предшколским образовањем у општинама Житиште, Сечањ и Нова Црња, школске 2023./24. год. је само 726 што је директна последица ниског природног прираштаја у овим општинама.

Детаљнији увид у кретање броја деце обухваћене предшколским образовањем у периоду 2018-2024. дат је у следећој табели.

Табела 3.8: Број деце обухваћене предшколским образовањем у периоду 2018-2024. у референтним општинама

Година	Нова Црња	Сечањ	Житиште	Укупно
2018/2019	83	305	324	712
2019/2020	72	298	336	706
2020/2021	91	283	308	682
2021/2022	77	294	358	729
2022/2023	93	293	362	748
2023/2024	75	277	374	726

Извор: Три референтне општине

На територији општине Нова Црња нема самосталних институција предшколског типа већ овај систем функционише у оквирима основних школа. У складу са тим у сваком насељеном месту Општине Нова Црња постоје групе формиране за образовање деце на нижем и вишем предшколском нивоу, изузев насеља Тоба где је, као огранку основне школе из Нове Црње, организована мешовита група.

У све три општине постоји 23 основне школе. У школској 2021/22. укупан број деце основаца износи 2.401. Настава се одржава на српском, мађарском и румунском језику.

У ОШ „Браћа Стефановић“ из Неузине одвија се и Програм основног образовања одраслих по моделу формалног образовања одраслих са 49 уписаних полазника.

Средња школа „Вук Караџић“ из Сечња и средња школа „Ђура Јакшић“ из Српске Црње једине су средњешколске институције на овој територији. У њима се врши образовно-васпитна делатност у следећим наставним профилима: гимназија – општи смер, економски техничар, електро-техничар ИТ, ауто механичар, механичар грејне и расхладне технике и трговац. У школској 2021/22. наставу средње школе похађало је 377 ученика.

Високошколских установа на територији ове три општине нема.

3.3.2. Здравствена заштита

Домови здравља обезбеђују примарну здравствену заштиту становништва у све три општине. Сложеност и делатност Домова здравља условљени су бројем и потребама становника, а доступност примарне здравствене заштите осим у седишту општина, остварује се и путем здравствених станица у свим насељеним местима. Такође, потреба за специјалистичким прегледима је свеопште присутна и она се реализује кроз периодично ангажовање лекара специјалиста из различитих области. Средствима програма прекограничне сарадње Румунија-Србија финансирана је адаптација дела зграде Дома здравља у Српској Црњи и опремање Офтамолошког центра – Регионалног центра за ласерску терапију болести ока, који је на располагању становништву из целог региона. У систему здравствене заштите на територији општина Сечањ и Нова Црња, када се пореде 2014/2020. година, број запослених лекара опште медицине, специјалиста, стоматолога и фармацеута, као и сам податак о броју становника на једног лекара, указују да је ниво здравствене услуге опао, док наведени подаци за општину Житиште показују да је дошло до благог подизања нивоа здравствене услуге, али треба узети у обзир и чињеницу да је у истом периоду дошло до пораста просечне старости становништва 43,58/43,94.

У 2019. години (пре избијања пандемије изазване висусом Корона - SARS-CoV-2), најчешћи узроци смрти у све три општине су, у просеку, биле болести система крвотока са 55,59%, затим тумори са 22,05%, док су се се на трећем месту нашле болести система за дисање са 7,04%. У 2020. год. најчешћи узроци смрти у све три општине су остале болести система крвотока са 52,61%, затим тумори са 18,62%, на трећем месту су и даље болести система за дисање са 7,18%, а као последица пандемије и узроци класификовани као шифре посебне намене са 5,98%. Однос преминулих 2019./2020. год. је 219/242, што представља раст од 12,76%.

3.3.3. Социјална заштита

За послове социјалне заштите становништва у општинама Житиште, Сечањ и Нова Црња надлежни су Центари за социјални рад. Сви ресурси Центара усмерени су на пружање помоћи социјално угроженим појединцима и породицама предузимањем мера у циљу спречавања и отклањања последица таквог стања. Главна делатност Центара је остваривање права грађана у области социјалне и породично-правне заштите, односно обезбеђивање њихове социјалне сигурности. Број корисника услуга је током 2020. године, по различитом основу, био 2.132.

У оквиру сваког Центра функционише и служба за помоћ у кући за стара лица.

Како би се подигао капацитет за пружање социјалне заштите у све три општине формиране су Канцеларије за смањење сиромаштва у којима се становништву из ове категорије пружа могућност да путем радне активације обезбеде себи материјална средства и олакшају егзистенцију. Све већа потреба за изградњом домова за стара лица је присутна на територији све три општине.

Свеприсутан је тренд развоја услуга намењених старим лицима и лицима са посебним потребама који се делом финансирају из локалних буџета, као и из средстава донаторских програма и виших нивоа власти.

3.3.4. Култура и уметност

По подацима Завода за заштиту споменика културе из Зрењанина на територији све три општине налазе се културна добра, објекти архитектуре и етнологије, као и споменици из раније историје. Посебан значај имају сеоски црквени објекти од којих су поједини грађени још у XVIII веку.

Народне библиотеке основане су почетком шездесетих година у све три општине. Оне имају своје огранке у скоро свим насељеним местима. По квалитету, актуелности, вредности, литерарном и научном значају књиге задовољавају културне, образовне и информативне потребе корисника. У општини Сечањ постоје „Музеј – спомен соба др Борислав Јанкулов“ у Јаши Томић и стална археолошког поставка Народног музеја Зрењанин у Сечњу.

Свако насеље у општинама Житиште, Сечањ и Нова Црња има свој дом културе, међутим ови објекти се налазе у различитим грађевинско–техничким стањима и имају различит степен опремљености. Бригу о домовима културе воде сама села, односно МЗ, док се организацијом културних садржаја баве МЗ-е, КУД-ови и ТО општина односно КПЗ.

Културни живот све три општине обогаћује рад великог броја КУД-ова, сликари-аматери, активисти жена који негују традиционалне начине припреме хране по старим рецептима, старе занате и израду ручних радова. Неке од значајнијих манифестација на овим просторима су: Сусрети ветерана фолклора "Споменар", Фестивал дечјих фолклорних ансамбала“, „У Житишту, на житници", Сусрете деце Општине Житиште "Знам и ја ..." , културно туристичка манифестација "Пиле фест", „Липарске вечери – Дани Ђуре Јакшића“, „Боемски дани“, Дани Војвода Степе, Меморијал Владимир Миланков, Покрајинска смотре рецитатора „Песниче народа мог“, „Митровдански сусрети“, Тамишки дани општине Сечањ и Фестивал традиционалних позоришних форми „Фетра“ у Јаши Томићу.

У следећој табели дат је Календар одржавања културно-уметничких манифестација у референтним општинама.

*Стратегија руралног развоја пограничних општина Нова Црња, Сечањ и Житиште
за период 2024-2030.*

Табела 3.9: *Календар одржавања културно-уметничких манифестација*

Р.бр.	Општина	Насеље	Назив манифестације	Месец одржавања
1.	Сечањ	Сечањ	Херцеговачко сијело	јануар
2.	Житиште	Банатско Карађорђево	Карађорђевачка прела	цео јануар
3.	Житиште	Нови Итебеј	Итебејски зимски сусрети	јануар-март
4.	Житиште	Торда	Торђански дани културе	јануар-март
5.	Житиште	Хегин	Маскенбал у Хегину	фебруар
6.	Нова Црња	Војвода Степа	Дани Војвода Степе	март
7.	Житиште	Житиште	Споменар - сусрети ветерана фолклора	март-април
8.	Сечањ	Сечањ	Смотра рецитатора Песниче народа мог	април
9.	Сечањ	Сечањ	Међународни позоришни фестивал "ГЕСТ"	април
10.	Житиште	Српски Итебеј	Светосавски дани	мај
11.	Житиште	Житиште	У Житишту на житници	мај
12.	Нова Црња	Војвода Степа	Дани Василија Острошког и Степини дани ракије	мај
13.	Нова Црња	Радојево	Дани Светог Николаја	мај
14.	Нова Црња	Александрово	Уочи Ђурђевдана	мај
15.	Житиште	Житиште	Пиле фест	јун
16.	Нова Црња	Српска Црња	Липарске вечери - Дани Ђуре Јакшића	јун
17.	Нова Црња	Српска Црња	Липарске вечери - Дани Ђуре Јакшића	јун
18.	Сечањ	Јаша Томић	Фото сафари	јун
19.	Сечањ	Сечањ	Тамишки дани општине Сечањ	јун
20.	Житиште	Банатски Двор	Ликовна колонија	јул
21.	Нова Црња	Нова Црња	Дан села	јул
22.	Нова Црња	Српска Црња	Боемске ноћи	јул
23.	Сечањ	Јаша Томић	Тамишка регата	јул
24.	Нова Црња	Александрово	Илински дани	август
25.	Сечањ	Сечањ	Летње спортске игре општине Сечањ	август
26.	Сечањ	Сечањ	Ликовна колоније "ГЕСТ"	август
27.	Нова Црња	Сва насеља	Михољски сусрети села општине Нова Црња	септембар
28.	Сечањ	Јаша Томић	Пољопривредни сајам Јаша Томић	септембар
29.	Сечањ	Јаша Томић	Фетра	септембар
30.	Житиште	Житиште	Међународни дан сеоских жена	октобар
31.	Житиште	Сваке године друго насељено место општине	Знам и ја	новембар
32.	Сечањ	Сечањ	Митровдански сусрети	новембар
33.	Нова Црња	Српска Црња	Дедамразово новогодишње село	децембар

Извор: Три референтне општине

У општини Житиште посебно се истиче аматерско позориште „Јовица Јелић“ из Банатског Карађорђева које је представљало општину на фестивалима аматерских позориша и освајало бројне награде и признања, затим аматерско дечије позориште „3+“ из Српске Црње, аматерско позориште „Ђорђе Дамјанов - Ђешка“ из Јаше Томић, као и аматерско позориште „ГЕСТ“ из Сечња.

3.3.5. Спорт и рекреација

Спортски савези у све три општине формиран су крајем деведесетих година прошлог века. Изузетно вежне установе на локалу функционишу са великим бројем чланова и чланица. Регистровани су женски и мушки клубови и махом су то фудбалски, рукометни, шаховски, карате, одбојкашки и кошаркашки клубови. Присутан је и велики број удружења спортских риболоваца. У свим местима постоје фудбалска игралишта, али су њихови пратећи објекти (свлачионице) најчешће у лошем стању. У свим Месним заједницама постоје терени за мале спортове, који су различитог квалитета подлога и опремљености. Најрепрезентативнији фудбалски стадион се налази на територији општине Житиште у Банатском Двору и саграђен је донаторским средствима приватног лица. Све школе поседују физкултурне сале које су различитог нивоа опремљености и техничких карактеристика.

У Српској Црњи постоје још и нова Балон хала и базен за рекреацију.

3.3.6. Медији и информисање

О локалним догађајима на територији све три општине извештава се путем регионалног листа „Зрењанин“, док се на језицима националних мањина ставништво информисе путем листа „Libertatea“ и „Magyar Szó“, регионалних телевизија Сантос и КТВ, а свака од општина има и своје локалне медијске садржаје.

На територији МЗ Торда удружење грађана Клуб Торђана (Tordaiak Klubja) од 1998. године, издаје „Торђанске новине“ на мађарском језику. Лист излази двомесечно.

Општина Житиште има своју званичну интернет презентацију <http://www.zitiste.rs>, преко које локална самоуправа информисе становништво о својим активностима.

На територији општине Житиште постоје два регистрована медија, „Инфо центар Житиште“ (<http://zitiste.info>) и „Житиште Онлајн“ (<https://zitisteonline.com>) који пружају информације грађанима путем електронских платформи, односно сопствених интернет портала и друштвених мрежа. Информације се објављују на дневном нивоу из различитих области: друштво, привреда, култура, политика, спорт, забава и др.

Општина Сечањ има недовољно развијен медијски систем. Главни извор информисања становника општине о дешавањима на локалу је званична Интернет презентација Општине www.secanj.rs, НМР инфо www.jasatomic.org, као и <http://info-biz.rs>.

Општина Нова Црња такође има недовољно развијен медијски систем. Постоји једна радио станица у приватном власништву, односно радио „Pallas“ у Српској Црњи.

Главни извор информисања становника општине, о дешавањима на локалу је званична Интернет презентација Општине www.novacrnja.rs.

3.3.7. Невладине организације/Удружења грађана

Према последњој евиденцији на обухваћеној територији се под невладиним организацијама и удружењима грађана води 379 организација и удружења. Међу њима има и оних који настављају традицију још из 19. века, као што је Добровољно ватрогасно друштво Торда основано још 1883. год. Поред ватрогасних друштава, и организација за неговање народне традиције и културе, почетком 20. века почеле су се оснивати и еколошке, као и организације младих.

Многе од ових организација активно учествују у припреми бројних манифестација које се одржавају током читаве године.

3.4. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.4.1. Опис тренутне ситуације

Најзначајнији извори загађења ваздуха су пољопривреда, индустрија, неконтролисано одлагање отпада, саобраћај, природни чиниоци тла, отпадне воде из индустрије и домаћинства. Основни проблеми из области заштите животне средине свакако су: недостатак мониторинга, недостатак стратешких докумената, ниско развијена свест о значају заштите животне средине, недовољна покривеност или чак непостојање канализационе мреже у насељима, непостојање система управљања отпадом, низак степен пречишћавања отпадних токова у производним погонима индустрије итд.

3.4.2. Клима и рељеф

За климу овог подручја се обично каже да је умерено-континентална са јасно израженим годишњим добима. Карактеристика климе је недовољна количина падавина, уз то неравномерно распоређених, посебно у периоду вегетације (април- октобар), затим високе температуре у вегетационом периоду и недостатак влаге у земљишту за време вегетације. Просечна вредност средње годишње температуре ваздуха износи 11 °С. Кошава је најчешћи ветар ове регије. Средња годишња количина падавина у Војводини се креће од 550 - 800 mm/m², где се могу издвојити изразито кишни периоди почетком лета (јун) и периоди без или са малом количином падавина (октобар и март) и по овом параметру све три општине припадају сушним пределима Војводине.

Рељеф општине има изразито равничарско обележје. Ова регија се одликује квалитетним земљиштем, а чернозем је најзаступљенији тип земљишта, затим следе слатине, па ритска црница, смоница и разни облици алувијума, као и мочварно глејно земљиште. Остали типови земљишта су знатно мање заступљени.

3.4.3. Природне и заштићене вредности

Природно станиште све три општине је богато биљним и животињским врстама. Неке од животињских врста које су заштићене као природне реткости, а присутне су на територији Општине Сечањ су: речни рак, седмотачкаста бубамара, ластин репак (лептир), рибе (банатска кркуша, чиков, велики и мали вретенар, балавац), жабе (крастача, гаталинка, зелене жабе), барска корњача, змија белоушка, велика и мала бела чапља, бела рода, ветрушка, сове (кукувија, кукумавка, мала ушара), детлић, ластва, јеж, неке врсте из фамилије ровчица, врсте из фамилије шишмиша, врсте из фамилије куна (ласица, видра, куне), вук, дивља мачка итд. Овоме треба додати да се на приобаљу и рукавцима Тамиша налази гнездилиште орла белорепана (врста која се налази на светској црвеној листи- IUCN Red list).

На слатинама и остацима степа, као и на приобалном подручју уз реку Тамиш, налазе се станишта флористичких вредности. Насеља Сечањ и Неузина са својом околином припадају IPA (Important Plant Areas) подручју, на којима су забележене врсте Националне IPA листе од међународног значаја (слатинска вегетација, ливадско- степска вегетација, вегетација умерено влажних ливада, мочварна вегетација заслањених станишта, пробална мочварна вегетација) чија станишта уживају први степен режима заштите.

Река Тамиш са својим обалским појасом је еколошки коридор од међународног значаја у Републици Србији. Заштићено еколошки значајно подручје "Потамишје" је део еколошке мреже Републике Србије.

Скупштина општине Сечањ је донела одлуку о заштити споменика природе Парк дворца у Конаку, који је један од најочуванијих вредних представника вртне уметности 19. века на територији Републике Србије.

На листи природних добара вредно је споменути и природна добра општине Нова Црња која имају заштићен статус Споменика природе попут групе стабала копривића у Српској Црњи и софора у Новој Црњи.

3.4.4. Водни ресурси

Површинске воде све три општине чине реке Бегеј, Тамиш и Брзава, баре, мочваре, рибњаци и велики број канала који служе за одводњавање. Што се тиче квалитета воде, инфраструктура за третман отпадних вода из домаћинства није довољно развијена, што важи и за испуштање воде из индустрије, а у скорије време није изграђено ниједно постројење за третман отпадних вода. Мониторинг у области вода, стандарди и систем дозвола су далеко од приближавања пракси ЕУ. Законске обавезе у погледу заштите вода и одрживог коришћења су преслабе и у великој мери се не примењују.

Подземне воде су један од најзначајнијих ресурса овог подручја. Из подземних аквифера водом за пиће снабдева се локално становништво, напајају се животиње, врши се наводњавање итд. Подземна вода се уједно користи и као вода за пиће и за техничку употребу. Последњих година подземна вода је лошег квалитета са физичко-хемијског становишта, док се за задивољавајућу микробиолошку слику брину модерни системи за дезинфекцију. Квалитет воде је задовољавајући, вода је микробиолошки исправна тј. одговара нормама Правилника о хигијенској исправности воде за пиће, док не задовољава критеријуме у погледу физичко-хемијских карактеристика. Питање побољшања физичко-хемијских карактеристика подземне

воде могуће је решити једино изградњом система за пречишћавање. Највећи број изворишта карактеришу измењене органолептичне особине (појачана боја), висок садржај амонијака, повећана количина оксидабилних органских материја, као и оксидабилних неорганских компоненти попут једињења N (азота) и P (фосфора) што је последица карактеристика тла и интензивне пољопривредне делатности на овом подручју, а у неким местима прекорачена је дозвољена вредност присуства МДК As (арсена). Прикупљање и одвођење атмосферских вода врши се природним путем. Сав вишак воде одводи се путем добро израђене каналске мреже.

3.4.5. Ваздух

Квалитет ваздуха на територији општине Житиште, Нова Црња и Сечањ је задовољавајући по свим параметрима мерних станица за ову област Војводине. За овај животни простор највећи проблем представља загађење које потиче из индивидуалних ложишта, појединих индустријских објеката, дивљих депонија и др. Загађивачи ваздуха су и издувни гасови аутомобила, јер највише оксида азота, угљен монооксида, угљоводоника и једињења олова се избацује управо на овај начин.

Релативна влажност има мање колебање од осталих метеоролошких елемената и у великој мери зависи од температуре ваздуха. Највећа је у децембру (87%) када има највише магле и ниских облака, а најсувљи месеци су јул и август (67%), средња годишња вредност овог индикатора је 74%.

3.4.6. Деградација земљишта

Узроци настајања загађења (деградације) земљишта на овом подручју су: изразита пољопривредна делатност становништва, неспостојање канализационе мреже, бројне дивље депоније на површини, киселе кише, одсуство контроле ђубрења земљишта и дозирања пестицида, и др.

Како би се умањила деградација земљишта неопходно је предизети бројне мере, попут: редовне контроле квалитета, контроле ђубрења и дозирања пестицида, санација дивљих депонија.

3.4.7. Управљање зеленилом

Управљање зеленилом на територијама општина Житиште, Сечањ и Нова Црња делом је у надлежности ЈП „Војводина шуме”, а већим делом ЈКП наведених општина, стим што ЈП „Војводина шуме” управља искључиво шумама. Ветрозаштитни појасеви служе за умањење енергије ветра која на површини земљишта увек има негативне ефекте. Ветрозаштитни појас је значајан не само да би штитио саобраћајнице од сметова, већ и за заштиту хумусног слоја земљишта, који ветар разноси и односи са плодних њива, као и због сушних летњих периода, јер ветар суши земљу више него сунце.

Скоро сва села на територији ове три општине имају свој централни парк чије се одржавање своди на периодично кошење и чишћење стаза. Мало се тога ради на планском озелењавању паркова као што је замена оштећених и осушених биљних врста као и попуна новим. Поред ових паркова уређене зелене површине се налазе и у црквеним портама, а о њиховом старању и уређењу се брине црква.

3.4.8. Управљање чврстим отпадом и рециклажа

Недостатак система за управљање отпадом кључни је фактор контаминације и проблема који настају у свим сферама заштите животне средине. Спречавање настајања отпада, поновна употреба и рециклирање јесу три кључне ставке у којима би све три локалне самоуправе требале додадно да се агажују како би правилно успоставио одрживи систем управљања отпадом.

На територији све три општине идентификован је велики број дивљих депонија, као и мањих сметлишта, како унутар, тако и изван насеља. Отпадни материјал који се депонује на оваквим нелегалним одлагалиштима је изузетно разноврстан, а његов утицај вишеструко неповољан. Процењено је да је инфективни здравствени ризик по околно становништво алармантан, нарочито за људе који су у непосредном контакту преко контаминиране воде, ваздуха, дима и загађеног тла. Идентификован је велики број дивљих депонија, која су најчешће на местима уз локалне путеве и канале. Санација дивљих сметлишта безуспешно се обавља већ читав низ година, јер се саниране површине убрзо враћају у пређашње стање.

Организованим прикупљањем смећа обухваћена су сва насеља све три општине. Прецизни подаци о количини, врсти и процентуалном саставу комуналног отпада не постоје, не врши се мерење отпада који се одлаже, као ни разврставање отпада по врстама. С обзиром да насељена места представљају типичну сеоску средину, поред отпада из комерцијалног сектора и отпада из домаћинства преовлађује и отпад из пољопривреде.

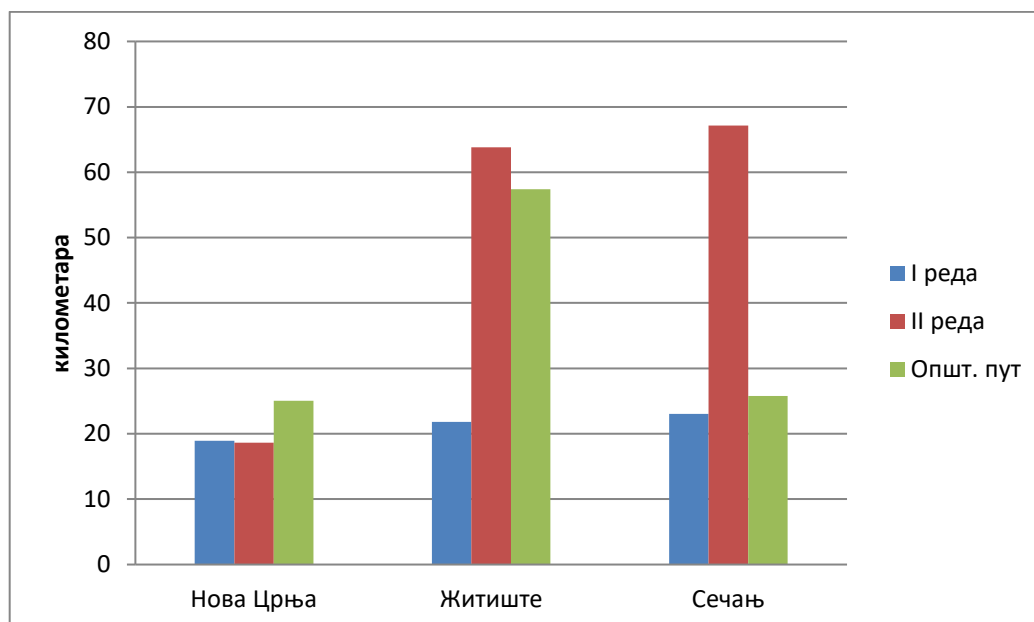
3.5. ИНФРАСТРУКТУРА

3.5.1. Путна мрежа

Положај општина Нова Црња, Сечањ и Житиште је периферни у односу на најважније државне центре и саобраћајне коридоре, а то ублажава чињеница да су у питању пограничне општине. Наиме, гранични прелаз у Српској Црњи, преко кога се одвија друмски саобраћај, представља једну од основних веза наше земље са суседном Румунијом, чему се мора придати посебан значај за развој овог подручја. То је и препознато у плановима вишег реда, па је и планирана нова саобраћајница „Осмех Војводине“, од Мађарске до Румуније, која ће пролазити од Сомбора, преко Куле, Врбаса, Србобрана, Новог Бечеја, Кикинде до Српске Црње. Саобраћајница „Осмех Војводине“ је значајна за саобраћајно повезивање Србије, односно Војводине са Мађарском и Румунијом, док истовремено омогућује везу Бачке и Баната, са централном и западном Србијом преко аутопута Е-75 Београд-Суботица.

У овим општинама постоји само путни саобраћај различитих хијерархијских нивоа. Стратешко опредељење општина Нова Црња, Сечањ и Житиште је афирмација постојећих и утврђивање нових веза са околним општинама и регионима успостављањем - доградњом нових општинских путних сегмената који би представљали важне сегменте саобраћајне матрице овог дела Војводине. Реализација овог стратешког опредељења би била кроз изградњу/реконструкцију општинских путева.

На *Слици 3.4* приказана је дужина путева по категорији пута у референтним општинама.

Слика 3.4.

Дужина изграђених путева у општинама Нова Црња, Житиште и Сечањ (Извор: РЗС и ОУ)

На територијама ових општина нема железничког, воденог нити ваздушног саобраћаја.

Одржавање локалних путева и улица по насељеним местима, поверено је јавним комуналним предузећима, чији су оснивачи свака од општина.

3.5.2. Електронска комуникациона инфраструктура

Стање функционисања фиксне телефоније је у све три општине задовољавајуће и у сталном је успону. Кабловски дистрибуциони систем или оптичка мрежа постоји у свим насељима. Мобилна телефонија функционише преко провајдера MTS, Yettel и А1 Србија. Изграђени су антенски системи и базне станице мобилне телефоније тако да је пријем сигнала на задовољавајућем нивоу у свим насељима.

Развој електронско комуникационог система је условљен наставком изградње оптичког преносног кабла, уградњом дигиталних телефонских централа у свим насељима општина.

У већем делу општине Нова Црња је спроведен оптички интернет и представља најстабилнију и најбржу интернет везу, док је други најзаступљенији систем АДСЛ.

На подручју општине Житиште широкопојасне услуге (брзи приступ интернету и IP телевизији путем DSL) обезбеђене су у насељеним местима Банатски Двор, Банатско Карађорђево, Торак, Равни Тополовац, Честерег и Житиште. Ускоро ће то бити омогућено у Торди и Српском Итебеју, а нешто касније и у свим осталим местима општине Житиште.

Генерално, на подручју све три општине у претходном периоду, изградњом телекомуникационих оптичких каблова којима су повезана сва насељена места и њиховим

повезивањем на аутоматске телефонске централе (АТЦ) обезбеђено је пружање квалитетнијих телекомуникационих услуга корисницима у свим насељеним местима.

Поред квалитетнијих услуга фиксне и мобилне телефоније, корисницима су доступни и разни сервиси као што су: пренос тв сигнала (ИПТВ), брзи интернет (АДСЛ), пренос података за пословне кориснике итд.

Изградњом антенских система и базних станица мобилне телефоније од стране мобилних оператера, омогућен је рад и доступан је свим корисницима и овај систем телекомуникација.

На основу напред наведеног може се констатовати да је покривеност и стање телекомуникационе инфраструктуре на посматраном подручју, којом су обухваћени телекомуникациони објекти, телефонске централе, спојни путеви, примарна и секундарна мрежа у насељима, већим делом и по квалитету и по капацитету, на задовољавајућем нивоу.

3.5.3. Електрификација

Електрификација је обављена средином 20. века. Покривеност електричном енергијом је потпуна. Континуитет испоруке и квалитет испоручене електричне енергије су у законским границама, а дистрибуцију електричне енергије на територији све три општине обавља Електродистрибуција Зрењанин.

На простору све три општине постоји изграђена преносна и дистрибутивна мрежа, коју је потребно ревитализовати и обезбедити нове капацитете. Дотрајалу нисконапонску мрежу у свим насељима на простору општина, потребно је у потпуности реконструисати.

Електричну енергију у наредном периоду потребно је обезбедити делом и из обновљивих извора. Релативно значајни развојни потенцијали леже у сфери обновљивих извора енергије, као што су: геотермални извори, соларна енергија, биомаса и ветропотенцијал. Напајање електричном енергијом садржаја ван насеља може се обезбедити и из сопствених извора (агрегати, обновљиви извори енергије).

3.5.4. Топлификација и гасификација

На територији све три општине изграђени су гасоводи високог притиска и гасоводи средњег притиска.

Топловодна мрежа не постоји на територији општине Нова Црња, док се на територијама општина Житиште и Сечањ врши дистрибуција топлотне енергије само у насељима Житиште и Сечањ.

Када је у питању гасовод, постојећи капацитети и изграђеност гасоводне инфраструктуре на подручју општине Нова Црња, углавном задовољавају садашње потребе потрошача. На подручју општине Житиште гасификација је спроведена у свим местима осим Хетина. Поред гасовода постоје и гасоводни објекти, а најзначајнији је ПСГ (Подземно складиште гаса) „Банатски Двор“.

Дистрибутер природног гаса у свим општинама је ЈП „Србијас“ Нови Сад.

На простору општине Житиште, потврђено је постојање 10 нафтних и гасних поља која су комерцијална за експлоатацију угљоводоника.

На територији општине Сечањ, тачније у Боки, постоји нафтно поље које се експлоатише.

3.5.3. Водоснабдевање

Стање квалитета постојећих вода, како површинских тако и подземних (пијаћих), представља велики проблем у ове три општине. Изданска вода је екстремно загађена од изливних неканалисаних загађених вода, загађивања од стране малих предузећа и пољопривредне производње. Физичко-хемијске анализе пијаће воде из водовода указују на повећани садржај количина гвожђа, амонијака, боје и арсена.

Водоснабдевање становништва се врши из јавних бунара и мини бунара.

У овим општинама сва насеља имају водовод. Снабдевање водом врши се захватањем подземних вода из основног водоносног комплекса. Захватни објекти су бушени вертикални бунари.

У општинама Нова Црња, Житиште и Сечањ сва насељена места су прикључена на водоводну мрежу. У највећем проценту водоснабдевање становништва се управо врши овим путем, док мањи број домаћинстава и даље користи мини бунаре.

Обезбеђивање квалитетније воде за водоснабдевање знатно би поправило квалитет живота становништва ове три општине, и то је оно чему ће се тежити у наредном периоду.

3.5.4. Канализација и отпадне воде

Све три општине карактерише недовољно развијена канализациона мрежа. У општини Нова Црња ниједно насеље нема урађену канализациону мрежу, већ се отпадне воде испуштају у индивидуалне септичке јаме. Канализација отпадних вода је изграђена у насељима Житиште и Сечањ. У Јаши Томић и у Крајшнику, канализациона мрежа покрива само објекте у ужем центру насеља.

Површинске воде изложене су деградацији, упуштањем отпадних индустријских и насељских вода, те је потребно решавати питање одвођења отпадних вода. Потребно је планирати изградњу сепарационих канализационих система, којима би се посебно одводили фекалне отпадне воде, а посебно атмосферске отпадне воде.

Одлагање отпадних вода у свим насељима врши се углавном преко непрописно изведених септичких јама, а понекад и у раније копане бунаре који су служили као извор за водоснабдевање, чиме се непосредно угрожава животна средина и здравље људи. Један део ових отпадних вода се испушта и у уличну атмосферску каналску мрежу.

Одвођење атмосферских вода у насељима ових општина решено је отвореним каналима положеним уз уличне саобраћајнице са уливом у најближе реципијенте, водотоке, депресије на периферији насеља или непосредно у мелиоративне канале.

Канали углавном не врше своју функцију због неодржавања, па су неретко засути и тада постају „упојни канали“, што се негативно одражава на ионако висок ниво подземних вода.

3.6. SWOT АНАЛИЗА

Након спроведене анализе постојећег стања по питању интегралног руралног развоја у три пограничне општине Средњобанатског округа: Житиште, Нова Црња и Сечањ, приступило се интеграцији и агрегацији идентификованих фактора. Посебан значај је дат резултатима SWOT радионице која је одржана у Житишту 08. 09. 2023. год., а којој су присуствовали и допринос дали представници релевантних институција са територије три општине, од општинских управа, канцеларија за младе, представника установа културе, образовања, здравствених установа, као и школа).

У следећој табели је приказана Интегрална SWOT матрица у коју су унесени фактори руралног развоја у три предметне општине.

Табела 3.10: Интегрална SWOT матрица

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
Значајне површине обрадивог земљишта***	Низак животни стандард***
Значајни складишни и дорадни капацитети за пољопривредне производе ***	Неконкурентна образовна структура становништва***
ИПГ са значајним бројем младих власника (ратарство и сточарство) **	Мали прерађивачки капацитети у пољопривреди и рибарству, у односу на примарну производњу ***
Културна традиција Ђура Јакшић и Манифестациони брендови (Липарске вечери, Пиле фест, уписати за Сечањ...)**	Загађеност обрадивог пољопривредног земљишта (минер. ђубрива, пестициди, сточни отпад, ...)**
Искуство у организацији културних и туристичко-забавних садржаја***	Скромни општински буџети***
Развијен лов/риболов (ловишта/ рибњаџи) **	Слабо развијена индустрија и предузетништво **
Традиција у живинарству***	Релативно велики број корисника социјалне заштите и издржаваних лица **
Очувана животна средина (чист ваздух, река Тамиш – 2. категорија квалитета воде, ...)**	Недостатак стручног медицинског кадра и (не)опремљености здравствених установа**
Постојање подземног складишта гаса**	Техничка неопремљеност јавних предузећа и недостатак стручног кадра у њима**
Реке Тамиш и Бегеј са мрежом канала (контролисани водотокови)**	Некатегоризовани и скромни смештајни капацитети**
Мултикултуралност, мултиетничност и мултиконфесионалност**	Низак ниво свести о превентивној здравственој заштити**
Низак ниво буке (рурална општина)**	Неразвијена туристичка понуда (мало туриста)**
	Неадекватно управљање свим врстама отпада ***
	Лош квалитет пијаће воде у водоводној мрежи **
	Изузететно мала пошумљеност**

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
Доступни фондови (домаћи и страни) ***	Негативни демографски трендови ***
Близина границе ЕУ са међународним граничним прелазом ***	Одлазак високо образованог младог становништва***
Трендови у развоју пољопривреде (органске производња и др.) ***	Непостојање јасне и дугорочне државне политике за развој сектора пољопривреде***
Потенцијали геотермалних извора и ОИЕ **	Елементарне непогоде (олује „супер ћелије“, поплаве, суше, ерозија земљишта,...) ***
Развој манифестационог и спортско-рекреативног туризма у Србији **	Загађење водених и земљишних ресурса***
Потенцијали у мултиетничности *	Свеприсутност политике у друштвеним делатностима***
Нарастајуће потребе тржишта за рибом и живинским месом***	Повећан број миграната**
ЕУ интеграције и прекогранична сарадња**	Гашење јавних служби у насељеним местима**
Диверзификација пољопривредне производње**	Релативно велики број напуштених домаћинстава**
Развој еко-привреде и еко свести уопште **	Најезда инсеката и глодара**

Напомена:

Симбол „*“ означава јачину, односно важност атрибута (* → мали, ** → средњи, *** → велики).

На основу претходне табеле, по питању руралног развоја у три пограничне општине средњобанатског округа, као кључни фактори успеха се могу дефинисати:

1. Унапређење демографске слике
2. Подстицање конвенционалне и неконвенционалне (органске) пољопривреде са прерађивачким капацитетима,
3. Ангажовање руралних ресурса за друге намене (енергија из ОИЕ, спорт, рекреација),
4. Подстицање предузетништва у сфери услуга (агротуризам, еко-туризам, угоститељство,...)
5. Подстицање друштвеног активизма, нарочито младих и жена

4. Дефинисање жељене промене

На основу свега до сада изнетог у овом документу дефинисана је ВИЗИЈА руралног развоја пограничних општина Нова Црња, Сечањ и Житиште, до 2030. године:

Три пограничне руралне општине Нова Црња, Житиште и Сечањ су општине у којима је у 2030. години побољшана демографска слика, пољопривреда је најзначајнија делатност, а њени производи се већим делом прерађују у локалним срединама. Сектор услуга се интензивно развија захваљујући порасту животног стандарда, а млади и жене имају значајну улогу у привредном и друштвеном животу, који обилује културним, забавним, спортским и другим садржајима.

Да би се остварила овако амбициозна визија, неопходна је широка сарадња између свих институционалних и ванинституционалних фактора у свакој од ЈЛС обухваћене Стратегијом. Све три ЈЛС су заједнички носиоци ове визије руралног развоја, које ће поред иницијалних финансијских средстава усмерених за ову намену, настојати да повежу све заинтересоване стране како би се пројективно стање руралног развоја у на територији три пограничне општине у СБО, што више приближило зацртаном.

Од релевантних фактора у три пограничне општине у СБО, свакако да су најзначајнији:

- Три ЈЛС у СБО,
- Установе културе у три ЈЛС у СБО,
- Спортски савези у три ЈЛС у СБО,
- НСЗ филијала Зрењанин,
- Организације цивилног сектора у три ЈЛС у СБО,
- Привредни субјекти и њихове асоцијације на територији три ЈЛС у СБО,
- Јавне установе и јавна предузећа

Од релевантних фактора изван СБО, свакако да су најзначајнији:

- Ресорно министарство, Владе Републике Србије,
- Ресорни сектетаријат, Владе АП Војводине.

Поред ових институционалних фактора, три ЈЛС у СБО ће бити отворене за све појединце, заинтересоване за остварење претходно дефинисане визије.

5. Дефинисање циљева

5.1. ДЕФИНИСАЊЕ ОПШТЕГ ЦИЉА

Путем дефинисања општег циља кратко и прецизно се исказује намера креатора јавне политике ка чему ће бити усмерени сви напори и ангажовани ресурси у планском периоду. У овој Стратегији општи циљ је дефинисан као:

Општи циљ:

Стварање амбијента за несметан рурални развој три пограничне општине СБО, с циљем унапређења квалитета живота њихових становника.

Рурални развој се у овој Стратегији посматра са аспекта мултифункционалног развоја ресурса који се налазе на територији ове три руралне пограничне општине. У први план се намеће проблематика развоја пољопривреде како у смислу конвенционалне, тако и у смислу неконвенционалне, односно органске, водећи рачуна о њеној одрживости и конкурентности. Поред тога, рурални ресурси се могу ефикасно користити и за производњу енергије из ОИЕ, као и за разне видове туризма (агротуризам, еко-туризам и др.).

Осим економског аспекта, веома је важно акценат ставити и на друге аспекте квалитета живота становника у овим руралним подручјима, водећи рачуна о положају жена и младих, како у сфери спорта и рекреације, тако и у сфери очувања културног наслеђа у ове три мултиетничке општине.

Показатељ: Разлика нето зараде у општини и средњобанатској области (у РСД)

Извор: РЗС, Општине и региони у Републици Србији

Рефер. вредност: између 8,8% и 11,5% (2022)

Циљана вредност: између 5,0% и 7,0% (2030)

5.2. ДЕФИНИСАЊЕ ПОСЕБНИХ ЦИЉЕВА

Посебним циљевима се прецизније дефинишу основни правци деловања, односно подручја проблематике која ће се решавати у документу јавне политике. У складу са тим, намера креатора јавне политике је да питања руралне инфраструктуре не буду посебна проблематика која ће се третирати у овој Стратегији, пре свега због начина на који је дефинисан општи циљ, али и због финансијске захтевности која је у подручју увек за ред или више редова величина већа него у осталим проблемским подручјима која су у фокусу ове Стратегије.

Посебан циљ 1:

Повећање природног прираштаја

Негативни демографски трендови у три пограничне општине у СБО се бележе већ више деценија уназад, али су се они интензивирали од 90 их година 20. века, што се све негативно одразило и на укупни квалитет живота. Решавање овог проблема у великој мери превазилази могућности самих ЈЛС. Међутим, они се морају ублажити, како би се створили макар минимални предуслови за иоле реалан рурални развој. Ово ће свакако бити условљено и ширим друштвеним, па и глобалним кретањима.

Природни прираштај представља разлику између живорођених и умрлих на једној територији. Овај показатељ је са негативним предзнаком како на нивоу Републике и АПВ, тако и на нивоу све три општине. Док је његова вредност на 1.000 становника у 2021. години на нивоу Републике износила -10,9, на нивоу АПВ је износила -10,1, а на нивоу три општине, редом је износила: Нова Црња -13,0, Сечањ -14,5, док је за Житиште чак -16,6.

<u>Показатељ:</u>	Природни прираштај на 1.000 становника
<u>Извор:</u>	РЗС, Општине и региони у Републици Србији
<u>Рефер. вредност:</u>	од -13,0 до -16,6 (2021.)
<u>Циљана вредност:</u>	од -12,8 до -15,0 (2030.)

Посебан циљ 2:

Унапређење пољопривредне делатности са прерађивачким капацитетима

Три пограничне општине у СБО су традиционално окренуте пољопривреди. Пољопривредно земљиште се скоро у потпуности користи за ту намену, а реч је укупно о 108.723 хектара. Међутим, исто тако, пољопривредна делатност је ниско акумулативна делатност и неопходно ју је унапредити, нарочито када представља економски ослонац неке заједнице. С тим у вези, потребно је повећати инвестиције у пољопривредна газдинства, како би се ојачала њихова технолошка и инфраструктурна основа.

Како би се повећала додата вредност из пољопривреде, неопходно је унапредити постојеће и/или изградити нове прерађивачке капацитете, а нарочито за пољопривредне производе. На тај начин би се значајније утицало на побољшање економске ситуације на територији три ЈЛС у СБО.

<u>Показатељи:</u>	1. Економска величина газдинства (мил. ЕУР) 2. Број запослених у прерађивачкој индустрији
<u>Извори:</u>	1. РЗС, База података 2. РЗС, Општине и региони у Републици Србији
<u>Рефер. вредности:</u>	1. 23 (Нова Црња), 45 (Сечањ) и 58 (Житиште) (2018.) 2. 283 (Нова Црња), 317 (Сечањ) и 569 (Житиште), укупно 1.169 (2021.)
<u>Циљана вредност:</u>	1. повећање за 15%, по општини или укупно (2030.) 2. повећање за 10%, по општини или укупно (2030.)

Посебан циљ 3:

Развој производње енергије из ОИЕ

Овако дефинисан циљ, на јасан и недвосмислен начин показује опредељеност три ЈЛС у СБО, ка укључивању у процесе добијања „зелене енергије”, а за шта постоје бројни потенцијали на њиховој територији. Потенцијали у ОИЕ се могу наћи, пре свега у биомаси првенство из пољопривредне делатности, али исто тако из природних услова, од којих су најзначајнији енергија ветра и у сунчева енергија. Први конкретни кораци су већ и направљени, па се од тзв. „папирне фазе“ најдаље одмакло у производњи електричне енергије, где већ више година уназад раде три биогасна постројења, два у Сечњу и једно у Честерегу (општина Житиште).

<u>Показатељ:</u>	Инсталисана снага из ОИЕ (MW)
<u>Извори:</u>	Ресорно министарство за енергетику РС/Произвођачи енергије из ОИЕ
<u>Рефер. вредности:</u>	2,635 MW (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	преко 12 MW (2030.)

Посебан циљ 4:

Развој предузетништва

Како би се унапредио квалитет живота становника на територији три пограничне ЈЛС у СБО, неопходно је унапредити локалну економску ситуацију. Она се најбоље одсликава преко развијености предузетничке иницијативе, и то нарочито у сфери смештаја и услуга. Одређени природни, али и друштвени предуслови за развој предузетништва у овој делатности већ постоје, па се манифестациони, рурални и спортски туризам намећу као могући изазови. Свакако да су и предузетничке иницијативе у другим делатностима, више него добродошле, нарочито у онима где је могуће остварити већу додату вредност.

Уочавајући значај положаја жена и младих, посебан акценат треба ставити на развој женског, односно омладинског предузетништва, у оквиру којих се нарочито могу развијати стари занати.

<u>Показатељ:</u>	Број регистрованих привредних друштава/предузетника
<u>Извор:</u>	АПР
<u>Рефер. вредности:</u>	302/722 (све три општине) (2022.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 5%/10% по општини или укупно (2030.)

Посебан циљ 5:

Унапређен квалитет живота грађана

Млади, а посебно жене у фертилном периоду су база опстанка неке заједнице. На основу забрињавајућих демографских показатеља у три општине, поред циља усмереног на повећање природног прираштаја преко је потребно унапредити друштвени живот овог слоја друштва, с циљем ублажавања тренда њиховог исељавања. У три пограничне ЈЛСу СБО већ постоје и

функционише више формалних и неформалних удружења жена, а ту су и релативно бројне спортске, али и организације које негују културну традицију, а које окупљају младе. Интервенцијама у овој области унапредио би се друштвени живот, чиме би се повећало локално поверење и тиме повећале шансе за опстанак и развој ових локалних заједница.

Показатељи:

1. Број активних удружења жена/број чланица
2. Број спортиста у спортским организацијама
3. Број КУД-ова/број чланова

Извори:

1. Три ЈЛС
2. Три општинска спортска савеза
3. Три ЈЛС

Рефер. вредности:

1. 8/80 НЦ, 6/60 СЕЧ, 11/110 ЖИТ (2023.)
2. 775 НЦ, 600 СЕЧ, 894 ЖИТ (2023.)
3. 5/150 НЦ, 5/295 СЕЧ, 10/300 ЖИТ (2023.)

Циљана вредност:

1. повећање за 10%/10% (2030.)
2. повећање за 10% (2030.)
3. повећање броја чланова за 10%, по општини (2030.)

6. Идентификовање мера²

6.1. ИДЕНТИФИКОВАНЕ МЕРЕ У ОКВИРУ ПОСЕБНОГ ЦИЉА 1

Посебан циљ 1 је дефинисан као **Повећање природног прираштаја**. У оквиру овог посебног циља, идентификоване су 4 мере, и то:

- **Мера 1.1: Унапређење услова становања**

Овако дефинисана мера треба да допринесе унапређењу услова становања свих грађана на територији 3 ЈЛС СБО, а такође и уклањању препрека за започињање заједничког живота младих људи и проширење породица. Један од великих проблема са којима се суочавају млади брачни парови је решавање стамбеног питања. Суфинансирање куповине сеоских кућа је подржано средствима АП Војводине и Републике Србије, што доприноси унапређењу услова становања како младих брачних парова, тако и осталих категорија становништва. Све три општине су у сарадњи са Министарством рударства и енергетике укључене у Пројекат „Чиста енергија и енергетска ефикасности за грађане у Србији“ по основу којег издвајају значајна средства за суфинансирање мера енергетске санације породичних кућа и станова на својим територијама.

<u>Показатељ:</u>	Број додељених уговора/износ средстава
<u>Извор:</u>	Три ЈЛС
<u>Рефер. вредност:</u>	25/3,3 мил. НЦ, 23/4,3 мил. СЕЧ, 77/10 мил. ЖИТ (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 20% по општини/по години/укупно (2030.)

- **Мера 1.2: Подршка рађању и породицама са децом**

На овај начин дефинисана мера треба да допринесе унапређењу општег квалитета живота, повећању наталитета, подршци породицама са децом, али и да омогући усклађивање рада и родитељства. У оквиру ове мере могу да се издвајају средства из буџета ЈЛС за подстицаје рађања, новорођену децу, лечења деце, за набавку дечије опреме, бесплатан боравак у предшколској установи, бесплатна ужина, превоз, уџбеници и прибор у основним школама и сл.

<u>Показатељ:</u>	Буџетска средства намењена породицама са децом
<u>Извор:</u>	Три ЈЛС
<u>Рефер. вредност:</u>	25,5 мил. НЦ; 20,1 мил. СЕЧ; 35,5 мил. ЖИ (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 20% по општини/по години (2030.)

² Све идентификоване мере у овој Стратегији укључују родну равноправност, и неутралност када су у питању микро, мали и средњи привредни субјекти.

• **Мера 1.3: Механизам за задржавање и привлачење младих и образованих људи**

Овако дефинисана мера треба да допринесе повећању атрактивности три пограничне ЈЛС у СБО као места за живот својих младих и образованих, уз амбицију за привлачењем исте категорије грађанства из других средина. У оквиру ове мере, пажња ће се усмерити на: креирање подстицаја/стипендија за ђаке и студенте, успостављање летње стручне праксе за студенте уз демонстрацију принципа – отворене локалне самоуправе, идентификацију дефицитарних занимања и подршка за младе и образоване који би се населили на територији три пограничне општине у СБО.

Показатељ: Број корисника / износ додељених средстава

Извор: Три ЈЛС

Рефер. вредност: 101/5,5 мил. НЦ; 93/ 2,5 мил. СЕЧ; 56/4,7 мил. ЖИТ (2023.)

Циљана вредност: повећање за 20% по општини/по години (2030.)

• **Мера 1.4: Привлачење стручних кадрова**

У овој стратегији је постављена мера која је усмерена на промену пребивалишта, односно насељавање управо ове категорије становништва. У том контексту, предузеће се радње за решавање бројних питања са којима се суочавају идентификоване категорије професионалаца, а свакако да је један од њих и решавање њиховог стамбеног питања.

Показатељ: Број новозапослених стручних кадрова

Извор: Три ЈЛС (Уговори о додели стамбеног простора)

Рефер. вредност: 0 (2023.)

Циљана вредност: 30 (2030.)

6.2. ИДЕНТИФИКОВАНЕ МЕРЕ У ОКВИРУ ПОСЕБНОГ ЦИЉА 2

Посебан циљ 2 је дефинисан као **Унапређење пољопривредне делатности са прерађивачким капацитетима**. У оквиру овог посебног циља, идентификоване су три мере, и то:

• **Мера 2.1: Ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта**

Као типично руралне општине, са пољопривредом као доминантном делатношћу, као привредни изазов у три пограничне ЈЛС у СБО се намеће ефикасно коришћење обрадивог пољопривредног земљишта. Данас су познати бројни начини за повећање ефикасности у овој области привређивања, а пре свега они се одсликавају у ефикаснијој примени широког спектра агротехничких мера. Као посебан изазов у пољопривреди, намеће се органска производња. Она је у доминантним ратарским културама на територији три пограничне општине СБО релативно мало заступљена, па ће представљати својеврсни изазов у будућности.

С друге стране познато је да пољопривреда у заштићеном простору даје веће приносе, али да захтева и већа улагања што може представљати својеврсни изазов, на који би требало дати адекватне одговоре кроз ову меру. .

<u>Показатељ:</u>	1. Принос пшенице/кукуруза/сунцокрета 2. Површине под пластеницима/стакленицима (заштићени простор)
<u>Извор:</u>	Управа за трезор, РПК
<u>Рефер. вредност:</u>	1. 6,0/5,0-8,0/3,0-3,5 тона/хектар (2021.) 2. 0,6 НЦ; 0,16 СЕЧ; 0,25 ЖИ/хектар (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	1. повећање за 15% (2030.) 2. повећање за 100% (2030.)

• Мера 2.2: Оснаживање пољопривредних газдинстава

Пољопривредна газдинства су се усталила као инструмент за решавање економских питања домаћинстава у руралним подручјима, а чији главни приходи потичу из пољопривредне делатности. Значајан број ових економских субјеката већ је заступљен на подручју три пограничне ЈЛС СБО, али простора за додатно проширење како по њиховом броју, тако и по приходима које остварују још увек постоје. Одређени подстицаји по овом питању већ су били пракса на територији ових ЈЛС, а реалност сугерише да са тиме треба и наставити, па чак и преусмерити пажњу пољопривредника на диверзификацију њихове производње, у односу на конвенционалну пољопривредну делатност, у циљу остваривања већих нето прихода.

<u>Показатељ:</u>	Број пољопривредних газдинстава//Број додељених уговора
<u>Извор:</u>	РЗС/Три ЈЛС
<u>Рефер. вредност:</u>	5.939/0 (2018.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 10%/50 (2030.)

• Мера 2.3: Развој прерађивачких капацитета за пољопривредне производе

Од виталног значаја, а у циљу подизања нивоа новостворене вредности, је да се на територијама три пограничне ЈЛС СБО, предузму конкретни кораци на развоју малих агробизниса, с циљем остваривања виших нивоа прераде њихових пољопривредних производа. Почетни кораци се могу предузети у сфери складиштења, али и паковања како сирових, тако и мање или више прерађених пољопривредних производа. У том смислу, могу се иницирати одређени подстицаји за набавку технолошке опреме, уз претходну едукацију о значају прераде произведених пољопривредних производа, како по питању остваривања већих нето прихода, тако и по питању новог запошљавања, али и других позитивних економских ефеката.

<u>Показатељ:</u>	Број додељених подстицаја за прераду пољ. производа
<u>Извор:</u>	Три ЈЛС (финансије)
<u>Рефер. вредност:</u>	30 НЦ, 0 СЕЧ, 0 ЖИТ (2022.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 10% (2030.)

6.3. ИДЕНТИФИКОВАНЕ МЕРЕ У ОКВИРУ ПОСЕБНОГ ЦИЉА 3

Посебан циљ 3 је дефинисан као **Развој производње енергије из ОИЕ**. У оквиру овог посебног циља, идентификована је једна мера, и то:

- **Мера 3.1: Привлачење инвеститора и подстицање коришћења ОИЕ**

Овако дефинисана мера порука је потенцијалним инвеститорима (правним и физичким лицима) о спремности три пограничне ЈЛС у СБО да покрену иницијалне активности у циљу подстицања реализације инвестиција у области ОИЕ. ЈЛС може у значајној мери помоћи инвеститорима, а нарочито у припреми неопходне техничке документације, прибављања разних дозвола, опредељивања радних зона и др.

Одређена искуства већ постоје у овој области. Препознајући значај ове проблематике, дефинисана је мера која има за циљ да привуче још већи број инвеститора, пре свега у области производње електричне енергије у биогасним постројењима, за која се значајне количине сировина налазе у непосредном окружењу. Биогасна постројења су неисцрпан извор обновљиве енергије, али не и једини. Важан извор са огромним потенцијалима представља енергија сунца и ветра, као и геотермална енергија.

Показатељ: Број инвеститора у области коришћења ОИЕ

Извори: Службени листови три општине

Рефер. вредности: 5 (2023.)

Циљана вредност: 10 (2030.)

6.4. ИДЕНТИФИКОВАНЕ МЕРЕ У ОКВИРУ ПОСЕБНОГ ЦИЉА 4

Посебан циљ 4 је дефинисан као **Развој предузетништва**. У оквиру овог посебног циља, идентификоване су две мере, и то:

- **Мера 4.1: Подстицаји за развој сектора услуга смештаја и исхране**

Овако дефинисана мера треба да подстакне валоризацију туристичких и других потенцијала на територији три пограничне ЈЛС СБО. У том смислу, акценат ће се ставити на: улагања у развој одређених видова туризма, а пре свега манифестациони, ловни, риболовни и др. Због релативно скромних смештајних капацитета, први напори ће бити уложени у категоризацију смештаја у домаћој радиности, а паралелно ће се јасно дефинисати потенцијално најзначајнији туристички производи на овој територији.

Показатељ: Број запослених у делатности услуга и смештаја

Извор: РЗС, Општине и региони у Републици Србији

Рефер. вредности: 24 (Нова Црња), 56 (Сечањ) и 100 (Житиште), укупно 180 (2021.)

Циљана вредност: повећање за 15% по општини или укупно (2030.)

• Мера 4.2: Економско оснаживање МСПП/жена

Овако дефинисана мера треба да подстакне предузетничке склоности становника на територији три пограничне ЈЛС СБО. У том смислу, акценат ће се ставити на едукацију, информисање и промоцију постојећих и будућих предузетника, а нарочито код женске популације. Као пожељни сектори у којима се види развој МСПП су они који се наслањају на пољопривреду као сировинску базу за прераду у прехрамбене производе, али и све оне предузетничке иницијативе које би биле у сфери старих и других заната. У оквиру ове мере посебна пажња ће се посветити и тзв. женском предузетништву, као окосници сеоског домаћинства, као и омладинског предузетништва у оквиру којег се млади могу опробати у ИТ, али и другим савременим технологијама. Добар пример из претходног периода (2023.) је пример из општине Нова Црња где је средствима локане самоуправе подржано опремање производних капацитета у износу од 2,5 милиона РСД.

<u>Показатељ:</u>	Број подстицаја за МСПП/жене
<u>Извор:</u>	Три ЈЛС
<u>Рефер. вредност:</u>	4/4 НЦ, 0/0 СЕЧ, 24/24 ЖИТ (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 50%/75% (2030.)

6.5. ИДЕНТИФИКОВАНЕ МЕРЕ У ОКВИРУ ПОСЕБНОГ ЦИЉА 5

Посебан циљ 5 је дефинисан као **Унапређен квалитета живота грађана**. У оквиру овог посебног циља, идентификоване су три мере, и то:

• Мера 5.1: Унапређење квалитета живота жена, младих, старих и ОСИ

У оквиру ове мере акценат ће се ставити на активности које реализују релативно бројна удружења жена на територији три пограничне ЈЛС СБО. Њихове активности су углавном усмерене на креативна дружења, како у локалу, тако и у суседним местима, па чак и општинама. У тим дружењима најчешће се размењују искуства у кулинарству, вођењу домаћинства и др. Доста често ова удружења раде и на очувању богате културне баштине (народни вез, наивна уметност, израда сувенира и др.), нарочито када се има у виду мултиетничност овог подручја.

<u>Показатељ:</u>	Број подржаних програма жена, младих, старих и ОСИ
<u>Извор:</u>	Три ЈЛС (финансије)
<u>Рефер. вредност:</u>	8 НЦ, 6 СЕЧ, 8 ЖИТ (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 15% (2030.)

• Мера 5.2: Унапређење спорта и рекреације

У оквиру ове мере акценат ће се ставити на активности које реализују релативно бројне спортске организације на територији три пограничне ЈЛС СБО. Оне су најчешћа места у којима млади воде активан друштвени живот. Деценијама уназад, умалила се пракса подршке спортским организацијама на овом подручју, са којом свакако да треба наставити. Пружена

подршка активним спортским организацијама неће бити усмерена ка стварању врхунских спортиста, али ће одсликавати јасну намеру да се промовише здрав живот и такмичарски дух, првенствено код младих.

<u>Показатељ:</u>	Број подржаних спортских програма
<u>Извор:</u>	три ЈЛС (финансије)
<u>Рефер. вредност:</u>	22 НЦ, 27 СЕЧ, 19 ЖИТ (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 10% (2030.)

• Мера 5.3: Унапређење културног живота грађана

Установе културе и КУД-ови на територији три пограничне ЈЛС СБО су некада била стецишта активног друштвеног живота, нарочито у руралним подручјима. Временом су ове организације изгубиле своју важну улогу у њима, под све већим изазовима нових времена. Међутим, значај организација културе је кључан у очувању идентитета и културне баштине сваког народа, а чињеница да је референтно подручје мултикултуралног карактера даје још већи значај овој проблематици. Од бројних културних потенцијала који се већ баштине на овој територији, свакако да се издвајају Дани Ђуре Јакшића у Српској Црњи, који су одавно изашли из локалних оквира.

Релативно велики број КУД-ова на референтном подручју, и даље настоји да очува културне традиције ових простора, али се њихов рад и даље заснива на великом ентузијазму и волонтерском раду.

<u>Показатељ:</u>	Број подржаних програма културе
<u>Извор:</u>	Три ЈЛС (финансије)
<u>Рефер. вредност:</u>	6 НЦ, 9 СЕЧ, 10 ЖИТ (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	повећање за 15% (2030.)

• Мера 5.4: Развој инфраструктуре, заштита и унапређење животне средине

Имајући у виду значај развоја руралних подручја, у циљу смањења миграција из села у градове неопходно је побољшати руралну инфраструктуру што доприноси не само унапређењу квалитета живота у руралном подручју већ и туристичком развоју.

Циљ ове мере је да се реализацијом низа инфраструктурних пројеката, обезбеди обичним грађанима што лакши живот.

Мера такође треба да допринесе унапређењу заштите животне средине кроз уређење јавних паркова и зелених површина, адекватно старање о комуналном отпаду и збрињавање отпадних вода, али и кроз очување природних богатстава у смислу очувања пољопривредног земљишта од последица ерозије.

<u>Показатељ:</u>	Буџетска издвајања за посебне инфраструктурне активности
<u>Извор:</u>	Три ЈЛС (финансије)
<u>Рефер. вредност:</u>	24,6 мил. РСД НЦ; 39,05 мил. РСД СЕЧ; 70,07 мил. РСД ЖИТ (2023.)
<u>Циљана вредност:</u>	1.407.500.000 РСД (2030.)

6.6. ПРЕГЛЕД ИДЕНТИФИКОВАНИХ МЕРА И ЦИЉЕВА

Ради јаснијег увида у идентификоване циљеве и мере, у *Табели 6.1* приказани су сви идентификовани циљеви и мере.

Табела 6.1: Преглед идентификованих циљева и мера

		Посебни циљеви	Мере
		О П Ш Т И Ц И Љ Стварање амбијента за несметан рурални развој у три пограничне општине СБО, с циљем унапређења квалитета живота њихових становника	Посебан циљ 1: Повећање природног прираштаја
Посебан циљ 2: Унапређење пољопривредне делатности са прерађивачким капацитетима	Мера 2.1: Ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта Мера 2.2: Оснаживање пољопривредних газдинстава Мера 2.3: Развој прерађивачких капацитета за пољопривредне производе		
Посебан циљ 3: Развој производње енергије из ОИЕ	Мера 3.1: Привлачење инвеститора и подстицање коришћења ОИЕ		
Посебан циљ 4: Развој предузетништва	Мера 4.1: Подстицаји за развој сектора услуга смештаја и исхране Мера 4.2: Економско оснаживање МСПП/жена		
Посебан циљ 5: Унапређен квалитет живота грађана	Мера 5.1: Унапређење квалитета живота жена, младих, старих и ОСИ Мера 5.2: Унапређење спорта и рекреације Мера 5.3: Унапређење културног живота грађана Мера 5.4: Развој инфраструктуре, заштита и унапређење животне средине		

7. Извештај о анализи мера

У овом делу су дати одговори на захтеве из прилога (5-10), а који се односе на чл. 24–30. Уредбе³.

► *Анализа финансијских ефеката*

Већина одабраних/дефинисаних мера у овој стратегији, већ су некој форми препознате у јавним политикама, односно у буџетима три пограничне ЈЛС у СБО. Оне мере које тренутно нису заступљене у буџетима, као што су Мера 1.4: Привлачење стручних кадрова, Мера 2.3: Развој прерађивачких капацитета за пољопривредне производе и Мера 4.1: Подстицаји за развој сектора услуга смештаја и исхране, само су fine варијације постојећих мера, за које су предвиђена средства у буџетима, с том разликом што су оне усмерене на области где се могу очекивати највећи помаци у руралном развоју.

Са одређеним прерасподелама у општинским буџетима, а у комбинацијама са буџетима АП Војводине и РС који таргетирају сличну проблематику, нарочито у мери 1.1: Унапређење услова становања, затим мери 1.4: Привлачење стручних кадрова, свим мерама у оквиру посебног циља 2: Унапређење пољопривредне делатности са прерађивачким капацитетима, и мери 3.1: Привлачење инвеститора и подстицање коришћења ОИЕ, позитивни ефекти се могу очекивати већ у средњем року, док би на дуги рок уз релативно стабилно окружење, ефекти већ били очигледни, већ по питању буџетских прихода, у делу повећања пореза на имовину и пореза на приходе од зарада.

► *Анализа економских ефеката*

У овој стратегији, чак три од пет посебних циљева су директно у вези са економијом, односно привредним активностима у рефернтним општинама. Пошто је пољопривредна делатност доминантни привредни сектор, највећи део мера је директно усмерен на његов развој, како у смислу подизања ефикасности коришћења обрадивог земљишта, тако и по питању развоја прерађивачких капацитета за прераду пољопривредних производа ураво на територијама три пограничне ЈЛС у СБО. Ово би требало да охрабри привредне субјекте за јачање сопствених капацитета, али и да да сигнал потенцијално новима да се укључе у ове делатности.

Поред пољопривреде, и сектор енергетике је идентификован као сектор у којем постоје потанцијали, али и добра пракса, у рефернтним општинама. Пре свега, три тзв. „пољопривредна“ биогасна постројења већ су у функцији, а у току су инвестиције за још три су у различитим фазама реализације инвестиције. Поред доприноса које ће ови привредни субјекти дати електро-енергетском систему Србије, они ће имати и функцију одлагања различитог пољопривредног отпада, затим функцију примене и трансфера иностране технологије, а свакако ће у скромнијом мери и имати утицај на локална тржишта рада.

³ Уредба о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС“, број. 8/19)

Поред овога, у оквиру посебног циља 4: Развој предузетништва, фокус је стављен на развој сектора услуга смештаја и исхране као једног из читавог спектра сектора услуга, са амбицијама да се направи конкретан помак у овој области, како по питању валоризације туристичких потенцијала у референтним општинама, тако и по питању запошљавања, и коначно, по питању јачања њиховог имиџа, уопштено говорећи. У оквиру мере 4.2: Економско оснаживање МСПП/жена, посебан акценат ће бити стављен на поправљање економског положаја жена, као важних фактора у опстанку локалних заједница.

► **Анализа ефеката на друштво**

Ова стратегија је као свој општи циљ и поставила унапређење квалитета живота својих грађана, па су и предвиђене мере у њој првенствено у тој функцији. Непосредне користи би требале да се огледају у широком спектру могућности за подршку различитих активности које грађани у овим руралним срединама обављају, како у пољопривреди или уопштено говорећи у економској сфери, тако и у сфери друштвеног живота, са посебним акцентом на културне и спортске програме.

Имплементација предвиђених мера у овој стратегији не би требала да има негативан утицај на неку посебну друштвену групу, а нарочито не на неку из категорије осетљивих. Позитивни ефекти на тржишту рада се очекују већ у средњем року, а у дужем року би они требало да буду очигледни, у смислу смањења незапослености, и то без потреба за посебним преквалификацијама.

Исто тако, имплементација предвиђених мера би требала да се огледа кроз позитивни помак у животном стандарду грађана, односно у поправљању њиховог квалитета живота, што и јесте општи циљ ове стратегије. С друге стране позитивни ефекти би се огледали и кроз веће локалне буџетске приходе, што би се позитивно одразило и на квалитет и доступност система социјалне заштите, а донекле и у сфери здравственог и образовног система, на локалу.

► **Анализа ефеката на животну средину**

Уопштено говорећи, идентификоване мере не би требале да носе у себи неке посебне ризике по животну средину и здравље људи, док неке од њих чак имају и позитивне ефекте.

Мера 3.1: Привлачење инвеститора у области искоришћавања ОИЕ, пре свега у сфери биогасне технологије, има позитивне ефекте на животну средину, јер, како је већ речено, биогасна постројења као своју основну сировину углавном користе биоразградиви отпад пореклом из пољопривредне делатности.

Исто тако, позитивни ефекти се могу очекивати и имплементацијом мере 2.1: Ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта, нарочито у делу који се буде бавио системима наводњавања/одводњавања, као и у мери 4.1: Подстицаји за развој сектора услуга смештаја и исхране, нарочито у делу који ће се тицати развоја тзв. еко- или ловног туризма.

► **Анализа управљачких ефеката**

По питању управљачких ефеката, ова Стратегија ће захтевати благо јачање капацитета у све три пограничне ЈЛС у СБО. Овде се првенствено мисли на постојећи број људи ангажованих у канцеларијама за локални економски развој, односно у деловима ОУ задужених за

привреду/пољопривреду, а који је недовољан. Тренутне капацитет је потребно појачати са факултетски образованим људима који познају енглески језик и вични су раду на рачунару, уз истовремено познавање барем једног проблемског подручја обухваћеног мерама у овој Стратегији.

Такође, на овај начин ће се повећати локални капацитети за конкурисање код домаћих и страних донатора, а што ће се позитивно одразити и на финансијске ефекте

► **Анализа ризика**

Све кључне заинтересоване стране и циљне групе обухваћене овом стратегијом, су у неком делу узеле учешће у овој стратегији и на тај начин дале свој непосредни допринос и подршку за њену будућу реализацију. Самим својим опредељењем да се узме учешће у изради стратегије руралног развоја, само две године након израде тзв. „, кровног“ документа у виду планова развоја све три пограничне ЈЛС у СБО, говори да су оне рурални развој поставиле као сопствени приоритет.

Велика већина предвиђених активности у Стратегији, дефинисана је у постојећим одлукама о буџетима ЈЛС, чиме је финансијски ризик ублажен. Недостајуће активности биће предвиђене у наредним одлукама о буџетима. Слично овоме, за случај да се поједине мере и/или активности не могу реализовати из неког разлога, што ће се евентуално установити предвиђеном евалуацијом Акционог плана на половини планског периода, оставља се могућност ревизије Стратегије.

У случају да се поједине мере и/или активности не могу реализовати из неког разлога, предвиђеном евалуацијом Акционог плана, на половини планског периода, оставља се могућност ревизије Стратегије.

8. Идентификовање механизма за спровођење мера

Да би се обезбедило правилно спровођење идентификованих мера, неопходно је утврдити одређени механизам за то. У случају ове Стратегије, тај механизам ће бити у надлежности **Пројектног тима**, на чијем челу је **Координационо тело** које ће сачињавати:

1. Један представник из сваке од три ЈЛС у СБО (КЗМ, омладинска политика, друштвене делатности, ...), и
2. По један Координатор Стратегије из сваке од три ЈЛС (КЗМ, омладинска политика, друштвене делатности, ...).

Основни задатак Координационог тела је да:

- Оцени успешност реализације мера, а на основу извештаја Координатора Стратегије,
- Међусобно информисање о напретку на реализацији мера, у свакој ЈЛС,
- Размена искустава на реализацији мера,
- Предлаже акције за превазилажење конкретних проблема у реализацији мера, као и
- Извештавање ка ЈЛС.

Координатори за спровођење Стратегије на нивоу ЈЛС, су у хијерархији пројектног тима на нивоу испод Координационог тела, и они ће такође бити посебно именовани од стране Градоначелника и председника општина, са својим конкретним задужењима, а у која ће обавезно спадати и:

- Праћење кључних активности на реализацији Стратегије, са посебним освртом на утрошена средства и планиране рокове,
- Праћење индикатора на нивоу општег и посебних циљева и њихова евалуација,
- Координација између ЈЛС и институције/организације надлежне за спровођење мере,
- Идентификација насталих ризика и њиховог утицаја на показатеље на нивоу циљева, и
- Извештавање ка Координационом телу.

Поред Координатора Стратегије, на нивоу сваке од мера, а у зависности од надлежности институције/организације за спровођење конкретне мере, унутар пројектног тима се предвиђа и именовано лице/позиција: **Координатор мере**, који се именује од стране Градоначелника, председника општине или одговорног лица у конкретној институцији/организацији. У задужења Координатора мере, обавезно ће спадати и:

- Праћење свих активности на реализацији мере, са посебним освртом на утрошена средства и планиране рокове,
- Праћење индикатора на нивоу мере и њихова евалуација,
- Координација између институције/организације надлежне за спровођење мере, партнера, као и других субјеката укључених у спровођење мере, односно идентификованих активности у оквиру ње,
- Идентификација насталих ризика и њиховог утицаја на показатеље на нивоу мере, и
- Извештавање ка Координатору Стратегије.

9. Одређење начина оцене постигнутих резултата

Оцена постигнутих резултата, односно ефикасности и ефективности спровођења Стратегије ће се вршити увидом у остварене промене дефинисаних показатеља, како на нивоу циљева, тако и на нивоу сваке појединачне мере.

Координатори мера треба да пре почетка имплементације мера:

- Упознају институцију одговорну за реализацију и њене евентуалне партнере са референтним показатељем и његовом циљаном вредношћу након реализације мере,
- Дефинишу показатељ на нивоу сваке активности
- Направе процену финансијских трошкова реализације активности, са изворима финансирања,
- Упознају носиоца/партнере на нивоу активности у оквиру мере, са процењеним трошковима активности, као и са роковима за реализацију.

Након реализације конкретне мере, у финансијским и временским оквирима, координатори мера треба да:

- Учине доступним извор за идентификовани показатељ,
- Упореди дефинисани показатељ на почетку и након реализације мере, и квантитативно га изрази, где су могућа два случаја:
 - Уколико постоје одступања до -25%, сматраће се да је мера успешно реализована,
 - Уколико су одступања већа од -25%, Координатору Стратегије ће предложити могуће накнадне интервенције за постизање очекиваног резултата.

Координатор Стратегије ће водити бригу о остваривању показатеља на нивоу циљева (општег и посебних) у оквиру чега ће:

- Упознати координаторе мера са референтним показатељем на нивоу посебног циља у оквиру којег се реализује конкретна мера и његовом циљаном вредношћу након реализације свих мера у оквиру тог циља,
- Учини доступним извор за идентификоване показатеље на нивоу циљева,
- Два до три пута у току планског периода (2024-2030) изврши поређење вредности индикатора са почетном вредношћу,
- Резултате поређења вредности индикатора оцени у смислу, да ли је могуће остварити његову планирану вредност након реализације свих мера на нивоу посебног циља. Уколико се оцени да су постигнути резултати незадовољавајући, у односу на постављене индикаторе, оставља се могућност да се Стратегија ревидира на нивоу конкретних мера, и тако ревидирана да се настави са њеном имплементацијом.
- Сагледа све упоређене вредности индикатора на нивоу посебних циљева и да оцену о могућности остваривања планиране вредности индикатора на нивоу општег циља.
- По истеку планског периода, односно након реализације свих предвиђених мера да коначну оцену успешности реализације Стратегије, где су могућа два случаја:
 - Уколико постоје одступања показатеља на нивоу општег циља до - 25%, сматраће се да је Стратегија успешно реализована,
 - Уколико су одступања већа од - 25%, сматраће се да Стратегија није успешно реализована.

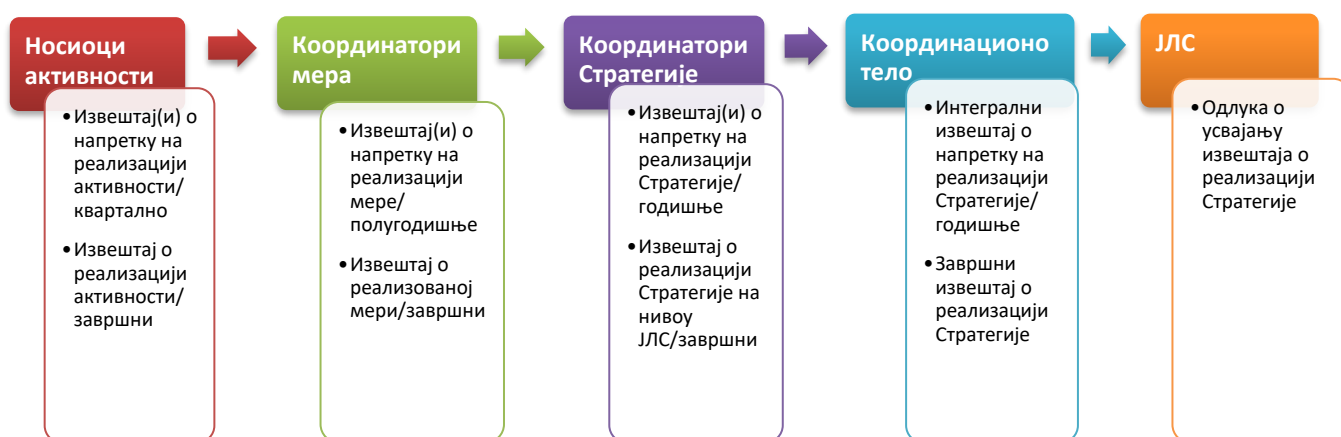
10. Одређење начина извештавања о резултатима

Правовремено и објективно информисање међу актерима на реализацији Стратегије је од суштинске важности, како би се на евентуална уочена одступања од планираног, могло одговорно и адекватно реаговати, односно како би се на назнаке непредвиђених отежавајућих околности, могло проактивно деловати.

Да би информације „са терена“, уопште и стигле до ЈЛС и њених органа, неопходно је дефинисати начин прикупљања информација на самом изворишту, њихову обраду, као и токове информација међу члановима Пројектног тима. У складу са тим, основни приступ у извештавању је „одоздо ка горе“, што подразумева да прве информације, у форми **Извештаја о напретку на реализацији активности** (квартално), стижу од носиоца конкретних активности дефинисаних у Акционом плану Стратегије и иду ка координаторима мера, а чији задатак је да врше непрекидно праћење промене показатеља на нивоу мере, и то, како се која активност заврши. Координатори мера на полугодишњем нивоу, формално извештавају своје координаторе Стратегије на нивоу ЈЛС. Ово је у форми **Извештаја о напретку на реализацији мера**, односно након реализоване мере у форми **Извештаја о реализованој мери**, како би они могли имати увид у утицај реализације мера на показатеље на нивоу посебних циљева, односно општег циља. Уз ово, координатори мера усмено извештавају координаторе Стратегије на месечном нивоу, о свим кључним аспектима реализације активности, односно мере у својој надлежности.

Координатори Стратегије на основу извештаја приспелих од координатора мера припремају годишњи **Извештај о реализацији Стратегије** који шаљу Координационом телу, са освртом на обим и рокове реализације активности и мера, и нагласком на утрошена финансијска средства и на промену показатеља на свим нивоима. Након спровођења свих мера, координатори Стратегије састављају завршни Извештај о реализацији Стратегије на нивоу ЈЛС, који шаљу Координационом телу.

На основу прикупљених извештаја, Координационо тело припрема **интегрални годишњи извештај** на нивоу Стратегије, који се подноси органима ЈЛС. У последњој години планског периода интегрални годишњи извештај се ради у форми **завршног извештаја о реализацији Стратегије**, са посебним освртом на ниво достизања општег циља, односно планиране вредности његовог показатеља.

Слика 10.1
Информациони токови при реализацији Стратегије

11. Информације о резултатима спроведених консултација

Током израде Стратегије руралног развоја пограничних општина Нова Црња, Сечањ и Житиште за период 2024-2030, одржане су различите врсте консултација са заинтересованим странама, односно релевантним факторима руралног развоја, од представника ЈЛС, нарочито у делу за пољопривреду и финансије, као и са представницима ЈКП, земљорадничких задруга и ПГ.

Формалне консултације су обављене на SWOT радионици, као и на две фокус групе са представницима релевантних фактора руралног развоја. Применом брејнсторминг методе, од учесника су се добијали конкретни предлози опција, које су се на лицу места продискутовале, и снагом аргумената и конкретних показатеља исте су се прихватале или одбацивале. Неке од опција су одбачене из разлога што су излазиле из оквира надлежности ЈЛС, док су се друге одбациле због неусклађености имовинско-правних односа или финансијске оправданости.

Неформалне консултације су се интензивно вршиле у процесу израде Стратегије, између представника ЈЛС и РЦР Банат, а који су и чинили окосницу тима за њену израду. На овим консултацијама се практично вршило прецизније дефинисање претходно усвојених опција са формалних консултација, при чему су се показала одређена преклапања у њима, па су се неке опције из тог разлога одбациле, док су друге претрпеле само семантичка побољшања.

У завршној фази израде документа, извршене су и формалне консултације са надлежнима у свакој ЈЛС обухваћеној Стратегијом, на чији садржај су дате и званичне сагласности, односно Одлука о усвајању предлога Стратегије од стране носиоца пројекта, општине Житиште.

12. Процена финансијских средстава потребних за реализацију мера

Финансијска средства потребна за реализацију мера ће за више њих бити обезбеђена из буџета ЈЛС, уз напомену да се за она под неким називом већ и налазе у њему.

Стратегијом се предвиђа да за поједине мере, нарочито оне финансијски захтевније, финансијска подршка затражи и из спољшњих извора, пре свега АПВ и РС, али и ЕУ

Табела 12.1: Процена потребних финансијских средстава за реализацију мера, и њихови извори

Назив мере	Потребна финансијска средства (10 ⁶ РСД)	Финансијски извор(и)
Мера 1.1: Унапређење услова становања	433,00	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори
Мера 1.2: Подршка породицама са децом	877,18	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС
Мера 1.3: Механизам за задржавање и привлачење младих и образованих људи	85,05	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС
Мера 1.4: Привлачење стручних кадрова	1,50	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС
Мера 2.1: Ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта	1.309,50	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори
Мера 2.2: Оснаживање пољопривредних газдинстава	137,70	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори
Мера 2.3: Развој прерађивачких капацитета за пољопривредне производе	8,50	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС
Мера 3.1: Привлачење инвеститора у области искоришћавања ОИЕ	15,20	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори
Мера 4.1: Подстицаји за развој сектора услуга смештаја и исхране	7,50	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС
Мера 4.2: Економско оснаживање МСПП/жена	120,50	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори
Мера 5.1: Унапређење квалитета живота жена и младих, старих и ОСИ	158,66	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС
Мера 5.2: Унапређење спорта и рекреације	813,80	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори
Мера 5.3: Унапређење културног живота грађана	449,075	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори
Мера 5.4: Развој инфраструктуре, заштита и унапређење животне средине	6.687,50	<ul style="list-style-type: none"> • Буџети ЈЛС • Донатори

13. Процену финансијских ефеката реализације мера

Прецизне финансијске ефекте реализације мера у овој стратегији је веома тешко одредити из најмање два разлога, и то:

- Стратегијом су обухваћене три ЈЛС, где свака од мера може имати различите финансијске ефекте, и
- Присутан је ефекат финансијске мултипликације.

Ипак, путем реализације мера у оквиру посебног циља 2, посебног циља 3 и посебног циља 4, (укупно 6 мера), на средњи и дужи рок ће бити остварени позитивни финансијски ефекти са значајнијом финансијском мултипликацијом, док се код осталих мера, ови ефекти могу остварити кроз повећану потрошњу.

Уопштено говорећи, може се констатовати да су све мере усмерене на унапређење општег благостања у три референтне ЈЛС.

14. Информација о прописима које би требало донети/изменити

Спровођење мера дефинисаних у овој Стратегији не захтева било какву интервенцију у погледу доношења нових или измена постојећих прописа, односно правних оквира.;

15. Акциони план

Овај Акциони план је саставни део *Стратегије руралног развоја пограничних општина Нова Црња, Сечањ и Житиште за период 2024-2030.* и израђен је за целокупан период њене важности. Обзиром да је поједине активности, новчане вредности потребне за њихову реализацију и др. било релативно тешко правилно идентификовати из данашње перспективе, оставља се реална могућност да овај Акциони план претрпи одређене измене унутар овог планског периода.

Досадашње анализе су показале да су кључни проблеми/слабости у области руралног развоја у референтним општинама веома блиске и да се пре свега, односе на: низак животни стандард, који се може последично довести у везу малим прерађивачким капацитетима у пољопривреди, у односу на примарну производњу, као и изразито негативни демографски трендови, који у комбинацији са одливом високо образованог младог становништва представља озбиљну претњу по опстанак локалних заједница у три референтне општине. Уколико се свему овоме додају и непостојање јасне и дугорочне државне политике у сектору пољопривреде, која је последњих година додатно угрожена елементарним непогодама, јасно је да се одлучно и плански мора приступити решавању наведене проблематике.

Сагледавајући претходно наведене налазе, а узимајући у обзир законске и друге оквире, као и остале битне факторе (институционално окружење, потенцијале буџета ЈЛС, и др.), а пре свега надлежности ЈЛС, ова Стратегија је дефинисала свој општи циљ, који се треба остварити до 2030. године, као:

Стварање амбијента за несметан рурални развој три пограничне општине СБО, с циљем унапређења квалитета живота њихових становника.

Ниво остварења овог циља ће се измерити путем показатеља дефинисаног као Разлика нето зараде у општини и средњобанатској области (у РСД), а чија је референтна вредност у 2022. години била између 8,8% и 11,5%, у зависности од посматране општине, док би у 2030. години, након реализације овог Акционог плана овај показатељ требао да буде између 5,0% и 7,0%, у зависности од посматране општине.

Акциони план садржи пет посебних циљева, **14 мера** и **53 активности**, чија је процењена вредност **11.104.665.000 РСД**, од чега је процењено да је **учешће три пограничне ЈЛС** у СБО **4.963.561.250 РСД** у периоду до 2030. године, што представља **44,70%** од укупне вредности Стратегије.

Напомене:

- У колони „Вредност“ дата је процењена Укупна вредност у РСД, од почетка до краја периода у којем се активност реализује.
- У колони „Напомене“ дата је процена учешћа појединих финансијских извора у %, као и друге напомене у вези реализације активности.

О П Ш Т И Ц И Љ:

Стварање амбијента за несметан рурални развој у три пограничне општине СБО, с циљем унапређења квалитета живота њихових становника

Показатељ:	<ul style="list-style-type: none">Разлика нето зараде у општини и средњобанатској области (у РСД), при чему је референтна вредност између 8,8% и 11,5% у 2022. години, а циљана вредност у 2030. години је између 5,0% и 7,0%, у зависности од посматране општине.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none">РЗС

Посебан циљ 1:

Повећање природног прираштаја

Показатељ:	<ul style="list-style-type: none">Природни прираштај на 1.000 становника, при чему је референтна вредност између -13,0 и -16,6 у 2021. години, а циљана вредност у 2030. години је између -12,8 и -15,0, у зависности од посматране општине.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none">РЗС

Мера 1.1: Унапређење услова становања					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна • Обезбеђење добара и пружање услуга 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • Влада АПВ, Влада РС 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Број реконструисаних кућа/станова 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО (финансије) 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 433.000.000 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 100.800.000 РСД 				
Списак активности за Мера 1.1.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
A 1.1.1.	Подстицаји младим брачним паровима за куповину / реконструкцију кућа и станова	До 2030./ Сваке године	Три ЈЛС/ АПВ, РС	150.000.000	• 15% ЈЛС + 85% други извори
A 1.1.2.	Енергетска санација породичних кућа и станова	До 2030./ Сваке године	Три ЈЛС/ РС	125.000.000	• 50% ЈЛС + 50% РС
A 1.1.3.	Унапређење услова становања за социјално угрожене породице избеглица и интерно расељених лица (Куповина кућа са окућницом Набавка грађ. материјала)	До 2030./ Сваке године	Три ЈЛС/ РС	158.000.000	• 5-10% ЈЛС + 90-95% РС

Мера 1.2: Подршка рађању и породицама са децом					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • Три Центра за социјални рад у референтним ЈЛС 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Буџетска средства намењена породицама са децом 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО (финансије) 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 877.180.00 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 877.180.00 РСД 				
Списак активности за Меру 1.2.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
A 1.2.1.	Подстицаји за рођење детета	До 2030.	Три ЈЛС	58.800.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС • Једнократна финансијска помоћ за свако рођено дете • Опрема (колица, ауто седиште)
A 1.2.2.	Подстицаји породицама са децом предшколског и школског узраста	До 2030.	Три ЈЛС	694.830.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС • Наставна средства, превоз, ужина, боравак у вртићу, трошкови особља
A 1.2.3.	Подршка рађању и родитељству	До 2030.	Три ЈЛС	24.850.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС • БМПО • Пренатални тестови
A 1.2.4.	Подршка породицама деце са сметњама у развоју и инвалидитетом	До 2030.	Три ЈЛС	98.700.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС • Трошкови лечења • Медицинска помагала • Помоћ трећег лица • Превоз деце школског узраста

Мера 1.3:					
Механизам за задржавање и привлачење младих и образованих људи					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • Привредни субјекти са територије референтних ЈЛС • Референтне средње школе и факултети 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Број корисника / износ додељених средстава 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО (финансије) 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 85.050.000 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 85.050.000 РСД 				
Списак активности за Меру 1.3.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
A 1.3.1.	Израда књиге дефицитарних занимања у референтним ЈЛС	2025.	Три ЈЛС	450.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100 % ЈЛС
A 1.3.2.	Летња стручна пракса при привредним субјектима у референтним ЈЛС	До 2030./ годишње	Три ЈЛС/ Привредни субјекти, Школе	2.100.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100 % ЈЛС • Трошкови превоза ученика на стручној пракси
A 1.3.3.	Финансијска подршка ученика и студената	До 2030./ годишње	Три ЈЛС	82.500.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100 % ЈЛС • стипендије • награде • једнократна давања • средства подршке похађању локалних средњих школа

Мера 1.4: Привлачење стручних кадрова					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • Образовне и здравствене установе из три ЈЛС 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Број новозапослених стручних кадрова 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Уговори о додели стамбеног простора 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 1.500.000 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 1.500.000 РСД 				
Списак активности за Меру 1.4.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 1.4.1.	Додела на коришћење станова/кућа стручњацима из дефицитарних занимања	До 2030.	Све три ЈЛС	1.500.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100 % ЈЛС

Посебан циљ 2:

Унапређење пољопривредне делатности са прерађивачким капацитетима

Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Економска величина газдинства (мил. ЕУР), при чему је она износила од 23 (Нова Црња), 45 (Сечањ) до 58 (Житиште) у 2018. години, а циљане вредности у 2030. години су веће за 15% по референтној општини. Број запослених у прерађивачкој индустрији, причему је она у 2021. години редом износила: 283 (Нова Црња), Сечањ (317) и 569 (Житиште), док је укупно 1.169, а циљане вредности у 2030. години су веће за 10% по референтној општини, или укупно.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> РЗС, Општине и региони у Републици Србији РЗС, База података

Мера 2.1:

Ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта

Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> Подстицајна Обезбеђење добара или услуга
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> Три пограничне ЈЛС
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања.
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> ПСС, РГЗ, Покрајинска влада, надлежни суд, власници пољ. земљишта
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> 31. децембар 2030. године
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Принос пшенице/кукуруза/сунцокрета (тона/хектару) Површине под пластеницима/стакленицима (хектара)
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> Управа за аграрна плаћања и ПСС
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> 1.309.500.000 РСД
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> 1.134.500.000 РСД

Списак активности за Меру 2.1.

Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 2.1.1.	Изградња и уређење системима за наводњавање/одводњавање	До 2030.	Три ЈЛС/ ЈКП	245.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 50 % ЈЛС + 50% АПВ
А 2.1.2.	Контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта	До 2030.	Три ЈЛС/ ПСС	31.500.000	<ul style="list-style-type: none"> 100 % ЈЛС
А 2.1.3.	Комасација пољопривредног земљишта (планирање и спровођење)	До 2030.	Три ЈЛС/ РГЗ, АПВ, надлежни суд, власници пољ. земљишта	250.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 100 % ЈЛС
А 2.1.4.	Набавка опреме за противградне станице и набавка електро-метеостаница са апликацијом за праћење и читавање параметара	До 2030.	Три ЈЛС	18.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 100 % ЈЛС
А 2.1.5.	Уређење атарских путева	До 2030.	Три ЈЛС	660.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 100 % ЈЛС
А 2.1.6.	Подизање ветрозаштитних појасева	До 2030.	Три ЈЛС	105.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 50 % ЈЛС + 50% АПВ

Мера 2.2: Оснаживање пољопривредних газдинстава					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Комбинована (Подстицајна и Обезбеђење добара или услуга) 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • ПСС • Фондација Ана и Владе Дивац • РЦР Банат 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Број пољопривредних газдинстава 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • РЗС 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 137.700.000 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 135.200.000 РСД 				
Списак активности за Меру 2.2.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 2.2.1.	Подстицаји за диверзификацију пољопривредне производње ПГ чији су носиоци жене и млади	До 2030.	Три ЈЛС/	21.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС • Набавка пластеника, расада/семена зачинског и лековитог биља, цвећа, садница воћа и винове лозе
А 2.2.2.	Додела средстава локалног Фонда за развој пољопривреде (позајмице) ИПГ за развој пољопривредне производње	До 2030.	Три ЈЛС/ Фондација А. и В. Дивац, РЦР Банат	25.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • 90% ЈЛС + 10% Фондација Ана и Владе Дивац
А.2.2.3.	Подстицајна средства за инвестиције у физичку имовину ИПГ	До 2030.	Три ЈЛС	38.500.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС
А 2.2.4.	Едукација ИПГ	До 2030.	Три ЈЛС	4.200.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС
А 2.2.5.	Подстицајна средства за осигурање усева ИПГ	До 2030.	Три ЈЛС	49.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС

Мера 2.3:					
Развој прерађивачких капацитета за пољопривредне производе					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • ПГ, Привредни субјекти у прерађивачком сектору и ПСС 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Број додељених подстицаја за прераду пољ. производа 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Три ЈЛС (финансије) 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 8.500.000 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 8.500.000 РСД 				
Списак активности за Мера 2.3.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 2.3.1.	Подршка удруживању и опремању ИПГ за развој прерађивачких капацитета пољопривредних производа	До 2030.	Три ЈЛС / ПГ	7.500.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС
А 2.3.2.	Едукација пољопривредних произвођача о значају прераде пољопривредних производа	До 2030.	Три ЈЛС / ПСС	1.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС

**Посебан циљ 3:
Развој производње енергије из ОИЕ**

Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Инсталисана снага из ОИЕ (MW), при чему она у 2023. години износи 2,635 MW, а циљана вредност у 2030. години је преко 7 MW. MW
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> Ресорно министарство за енергетику РС Произвођачи енергије из ОИЕ

**Мера 3.1:
Привлачење инвеститора и подстицање коришћења ОИЕ**

Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> Информативно-едукативна Пружања услуга од стране ЈЛС
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> Три пограничне ЈЛС у СБО
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања.
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> ПСС, ЗЗ и АПВ
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> 31. децембар 2030. године
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Број инвеститора у области коришћења ОИЕ
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> Три ЈЛС (финансије), Службени листови
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> 15.200.000 РСД
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> 10.200.000 РСД

Списак активности за Меру 3.1.

Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 3.1.1.	Израда елабората о процени расположивих сировина за производњу енергије у биогазним постројењима	До 2025.	Три ЈЛС	2.100.000	<ul style="list-style-type: none"> 100% ЈЛС
А 3.1.2.	Израда водича за инвеститоре у области ОИЕ	До 2025.	Три ЈЛС	1.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 100% ЈЛС
А 3.1.3.	Подстицање удруживања пољопривредних произвођача у циљу обезбеђивања сировине за рад биогазних постројења	До 2030.	Три ЈЛС/ ПСС, ЗЗ	2.100.000	<ul style="list-style-type: none"> 100% ЈЛС
А 3.1.4.	Израда пројеката примењених геолошких истраживања и прибављање истражног права	До 2025.	Три ЈЛС	5.000.000	<ul style="list-style-type: none"> до 50% ЈЛС + други извори
А 3.1.5.	Опредељивање зона за изградњу постројења за производњу електричне енергије из ОИЕ	До 2027.	Три ЈЛС	5.000.000	<ul style="list-style-type: none"> до 50% ЈЛС + други извори

**Посебан циљ 4:
Развој предузетништва**

Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Број регистрованих привредних друштава/предузетника, при чему он у 2022. години износи 72/158 (Нова Црња), 102/276 (Сечањ) и 128/288 (Житиште) што је укупно 302/722 за све три општине, а циљана вредност у 2030. години је повећање за 5%/10% по општини или укупно.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> АПР

Мера 4.1:

Подстицаји за развој сектора услуга смештаја и исхране

Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> Комбинована (Подстицајна, Информативно-едукативна и Пружање услуга од стране ЈЛС)
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> Три пограничне ЈЛС у СБО
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања.
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> Три општинске туристичке организације (ОТО), надлежно министарство
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> 31. децембар 2030. године
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Број запослених у делатности услуга и смештаја, која у 2021. години износи редом: 24 (Нова Црња), 56 (Сечањ) и 100 (Житиште) што је 180 за све три општине, а циљана вредност у 2030. години је већа за 15% по општини или укупно.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> РЗС, Општине и региони у Републици Србији
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> 7.500.000 РСД
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> 7.500.000 РСД

Списак активности за Меру 4.1.

Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 4.1.1.	Категоризација смештаја у домаћој радиности	До 2030.	Три ЈЛС/ ОТО, надлежно министарство	500.000	<ul style="list-style-type: none"> 100% ЈЛС
А.4.1.2.	Мере подршке уређења и опремања објеката за пружање услуга смештаја и исхране у сеоским домаћинствима	До 2030.	Три ЈЛС	6.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 100% ЈЛС
А 4.1.3.	Израда туристичког водича (на енглеском и свим језицима у службеној употреби)	До 2026.	Три ЈЛС/ ОТО	1.000.000	<ul style="list-style-type: none"> 100% ЈЛС

*Стратегија руралног развоја пограничних општина Нова Црња, Сечањ и Житиште
за период 2024-2030.*

Мера 4.2: Економско оснаживање МСПП/жена					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • НСЗ 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Број подстицаја за МСПП/жене, који у 2022. години износи редом: 4/4 (Нова Црња), 0/0 (Сечањ) и 24/24 (Житиште) што је 28 за све три општине, а циљана вредност у 2030. години је већа за 50%/75% по општини или укупно. 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Три ЈЛС (финансије) 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 120.500.000 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 86.200.000 РСД 				
Списак активности за Мери 4.2.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 4.2.1.	Мере активне политике запошљавања (ново запошљавање и самозапошљавање)	До 2030.	Три ЈЛС/ НСЗ	70.000.000	• 51% ЈЛС + 49% НСЗ
А 4.2.2.	Мере за развој и изградња пословне инфраструктуре у циљу развоја производних и других привредних делатности	До 2030.	ЈЛС НЦ	47.500.000	• 100% ЈЛС (НЦ)
А 4.2.3.	Финансијска подршка за одржавање броја запослених	До 2030.	ЈЛС НЦ	3.000.000	• 100% ЈЛС (НЦ)

Посебан циљ 5: Унапређење квалитета живота грађана	
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Број активних удружења жена/број чланица, при чему он у 2023. години износио 8/80 (Нова Црња), 6/60 (Сечањ) и 11/110 (Житиште), а циљана вредност у 2030. години је повећање за 10%/10% по општини. Број спортиста у спортским организацијама при чему он у 2023. години износи 775 (Нова Црња), 600 (Сечањ) и 894 (Житиште), а циљана вредност у 2030. години је повећање броја за 10% по општини. Број КУД-ова/број чланова, при чему он у 2023. години износио 5/150 (Нова Црња), 5/295 (Сечањ) и 10/300 (Житиште), а циљана вредност у 2030. години је повећање броја чланова за 10%, по општини.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> Три ЈЛС Три општинска спортска савеза Три ЈЛС

Мера 5.1: Унапређење квалитета живота жена, младих, старих и особа са инвалидитетом	
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> Подстицајна
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> Три пограничне ЈЛС у СБО
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања.
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> Центри за социјални рад у три ЈЛС, домови здравља
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> 31. децембар 2030. године
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> Број подржаних програма, који је у 2023. години износи редом: 8 (Нова Црња), 6 (Сечањ) и 8 (Житиште) што је 22 за све три општине, а циљана вредност у 2030, години је већа за 15% по општини или укупно.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> Три пограничне ЈЛС
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> 158.660.000 РСД
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> 158.660.000 РСД

Списак активности за Меру 5.1.

Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
A 5.1.1.	Подршка програмима удружења жена/Конкурс за удружења	До 2030.	Три ЈЛС	24.160.000	• 100% ЈЛС
A 5.1.2.	Реконструкција и опремање дома омладине у Српској Црњи	До 2025.	Три ЈЛС	3.500.000	• 100% ЈЛС
A 5.1.3.	Помоћ у кући за стара лица-геронтодомаћице	До 2030.	Три ЈЛС/ ЦСР	129.000.000	• 100% ЈЛС
A 5.1.4.	Подршка особама са инвалидитетом	До 2030.	Три ЈЛС	1.000.000	• 100% ЈЛС
A.5.1.5.	Саветовалиште за дијабетичаре	До 2030.	Три ЈЛС/ Домови здравља	1.000.000	• 100% ЈЛС

Мера 5.2: Унапређење спорта и рекреације					
Врста мере:	• Подстицајна				
Институције одговорне за реализацију:	• Три пограничне ЈЛС у СБО				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	• Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања.				
Партнери у реализацији:	• Спортске организације				
Рок за реализацију:	• 31. децембар 2030. године				
Показатељ:	• Број подржаних спортских програма, који је у 2023. години износи редом: 22 (Нова Црња), 27 (Сечањ) и 19 (Житиште) што је 68 за све три општине, а циљана вредност у 2030. години је већа за 10% по општини или укупно.				
Извор верификације:	• Три пограничне ЈЛС у СБО (финансије)				
Процена потребних финансија:	• 813.800.000 РСД				
Процена финансијских ефеката на буџет:	• 629.300.000 РСД				
Списак активности за Меру 5.2.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 5.2.1.	Подршка програмима спортских организација	До 2030.	Три ЈЛС/ Спортске организације	511.000.000	• 100 ЈЛС
А 5.2.2.	Подршка школском спорту – обезбеђивање опреме и реквизита за спорт и реконструкција/санација сала и отворених школских терена	До 2030.	Три ЈЛС	55.000.000	• 100 ЈЛС
А 5.2.3.	Уређење јавних површина за спорт и рекреацију	До 2030.	Три ЈЛС/ Спортске организације	42.800.000	• 100 ЈЛС
А 5.2.4.	Изградња еко-спортских бунгалова за смештај спортиста – унапређење смештајних капацитета спортиста	До 2030.	ЈЛС НЦ	35.000.000	• 10% ЈЛС (НЦ) + 90% други извори
А 5.2.5.	Изградња бицикличке стазе уз државни пут I Б реда бр. 12	До 2030.	ЈЛС НЦ	170.000.000	• 10% ЈЛС (НЦ) + 90% други извори

Мера 5.3: Унапређење културног живота грађана					
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна 				
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО 				
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања. 				
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • Установе културе, ОТО, Удружења грађана 				
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године 				
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Број подржаних програма културе, који је у 2023. години износи редом: 6 (Нова Црња), 9 (Сечањ) и 10 (Житиште) што је 25 за све три општине, а циљана вредност у 2030. години је већа за 15% по општини или укупно. 				
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО (финансије) 				
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 449.075.000 РСД 				
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 321.471.250 РСД 				
Списак активности за Мера 5.3.					
Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
A 5.3.1.	Подршка организовању манифестација и догађаја из области културе	До 2030.	Три ЈЛС/ Установе културе, Удружења грађана, ОТО	264.075.000	<ul style="list-style-type: none"> • 95% ЈЛС + 5 % други извори • манифестације 3 ЈЛС наведене у одељку 3.2 и 3.3
A 5.3.2.	Подршка програмима организација културе- јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката	До 2030.	Три ЈЛС	42.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100% ЈЛС
A 5.3.3.	Изградња и реконструкција објеката културе	До 2030.	Три ЈЛС/ Установе културе	143.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • до 20% ЈЛС + 80% други извори (АПВ и РС)

Мера 5.4: Развој инфраструктуре, заштита и унапређење животне средине	
Врста мере:	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицајна
Институције одговорне за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО
Институције одговорне за праћење и контролу реализације:	<ul style="list-style-type: none"> • Годишње праћење и контролу реализације мере спроводи свака ЈЛС понаособ, уз обавезу редовног међусобног извештавања.
Партнери у реализацији:	<ul style="list-style-type: none"> • ЈКП
Рок за реализацију:	<ul style="list-style-type: none"> • 31. децембар 2030. године
Показатељ:	<ul style="list-style-type: none"> • Буџетска издвајања за посебне инфраструктурне активности, који је у 2023. години износи редом: 24,6 мил РСД (Нова Црња), 39,05 мил РСД (Сечањ) и 70,07 мил РСД (Житиште) што је 133,72 мил РСД за све три општине, а циљана вредност у 2030. години је 1.407.500.000 РСД укупно.
Извор верификације:	<ul style="list-style-type: none"> • Три пограничне ЈЛС у СБО (финансије)
Процена потребних финансија:	<ul style="list-style-type: none"> • 6.687.500.000 РСД
Процена финансијских ефеката на буџет:	<ul style="list-style-type: none"> • 1.407.500.000 РСД

Списак активности за Меру 5.4.

Шифра	Активност	Рок	Носилац/ Партнери	Вредност (РСД)	Напомена
А 5.4.1.	Унапређење система водоснабдевања	До 2030.	Три ЈЛС/ ЈКП	600.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • до 20% ЈЛС + 80% други извори • инвестиције у водоводну мрежу, изворишта, фабрике воде
А 5.4.2.	Управљање отпадним водама	До 2030.	Три ЈЛС/ ЈКП	2.000.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • до 20% ЈЛС + 80% други извори • инвестиције у канализациону мрежу, пречистаче
А 5.4.3.	Изградња, реконструкција, рехабилитација саобраћајне инфраструктуре	До 2030.	Три ЈЛС/ ЈКП	2.000.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • до 20% ЈЛС + 80% други извори
А 5.4.4.	Унапређење система управљања комуналним отпадом	До 2030.	Три ЈЛС/ ЈКП	2.000.000.000	<ul style="list-style-type: none"> • до 20% ЈЛС + 80% други извори • изградња трансфер станица и рециклажних дворишта, чишћење и рекултивација дивљих депонија
А 5.4.5.	Уређење јавних паркова и зелених површина	До 2030.	Три ЈЛС/ ЈКП	87.500.000	<ul style="list-style-type: none"> • 100 % ЈЛС

Израда овог документа финансијски је потпомогнута од стране
Владе Републике Србије,
Кабинета Министра за равномерни регионални развој